

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

NENSI URDIH

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

**PLAČILNI PROMET V DRŽAVI
IN PRIPRAVE NA UVEDBO EVRA**

Ljubljana, december 2006

NENSI URDIH

IZJAVA

Študentka NENSI URDIH izjavljam, da sem avtorica tega diplomskega dela,
ki sem ga napisala pod mentorstvom dr. ALJOŠE VALENTINČIČA in
dovolim objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne 27. 12. 2006

Podpis: _____

Kazalo

UVOD	1
1 PLAČILNI SISTEMI	2
1.1 PLAČILNA INFRASTRUKTURA V SLOVENIJI PRED UVEDBO EVRA.....	3
1.1.1 Sistem bruto poravnave v realnem času (BPRČ).....	3
1.1.1.1 Udeleženske sistema BPRČ	3
1.1.1.2 Struktura plačilnega sistema BPRČ	4
1.1.1.3 Delovanje sistema BPRČ.....	4
1.1.1.4 Urnik delovanja sistema BPRČ.....	5
1.1.2 Sistem žiro kliring	5
1.1.2.1 Struktura žiro kliringa	5
1.1.2.2 Delovanje sistema žiro kliring	6
1.1.2.3 Urnik delovanja sistema žiro kliring.....	7
1.1.2.4 Poravnalna jamstvena shema	7
1.1.3 Poravnava kartičnih plačil (Mastercard, Visa, Activa).....	7
1.2 PLAČILNI SISTEMI V EMU	8
1.2.1 Sistem TARGET.....	8
1.2.1.1 Sestava sistema TARGET.....	8
1.2.1.2 Sodelovanje v sistemu TARGET	9
1.2.1.3 Delovanje sistema TARGET	9
1.2.1.4 Potek prenosa čezmejnega plačila v sistemu TARGET.....	10
1.2.1.5 Uravnavanje plačilne sposobnosti.....	11
1.2.1.6 Čas delovanja sistema in cenovna politika	11
1.2.2 Sistem TARGET2.....	12
1.2.3 Sistem EBA.....	13
1.2.3.1 STEP1	13
1.2.3.2 STEP2	14
1.2.4 Sistem SWIFT.....	15
1.2.4.1 Dejavnost sistema SWIFT	16
1.2.4.2 Organiziranost sistema.....	17
1.2.4.3 Komunikacija preko sistema SWIFT	17
2 UPORABA PLAČILNIH INSTRUMENTOV PRI OPRAVLJANJU PLAČILNEGA PROMETA V BANKAH	19
2.1 TRANSAKCIJSKI RAČUN KOMITENTA.....	19
2.1.1 Enotna struktura transakcijskega računa.....	19
2.1.2 Nacionalna struktura transakcijskega računa v Evropi	20
2.1.3 Mednarodna struktura transakcijskega računa.....	20
2.1.4 Struktura transakcijskega računa v Sloveniji	20
2.2 PLAČILNI INSTRUMENTI POSLOVANJA S TRANSAKCIJSKIM RAČUNOM.....	22
2.2.1 Plačilni nalog.....	22
2.2.1.1 Plačilni nalog (obrazec št. BN 01) v papirni ali elektronski obliki.....	23
2.2.1.2 Posebna položnica (obrazec št. PP 01).....	24
2.2.1.3 Posebna nakaznica (obrazec št. PN 02)	25
2.2.2 Ček	25
2.2.3 Plačila na podlagi pooblastila imetnika transakcijskega računa banki.....	27
2.2.4 Izplačila brez soglasja imetnika računa	29
3 UVEDBA EVRA V SLOVENIJI	29

3.1 PRIPRAVE NA UVEDBO EVRA.....	31
3.1.1 Načelo kontinuitete pogodb	31
3.1.2 Dvojno označevanje cen.....	32
3.1.3 Poslovanje s karticami – POS terminali in poslovanje bančnih avtomatov.....	32
3.1.4 Dvigovanje evro gotovine in plačevanje z njo v obdobju dvojnega obtoka.....	33
3.2 SPREMEMBE V PLAČILNIH SISTEMIH V SLOVENIJI PO PREVZEMU EVRA	33
3.2.1 Sistem BPRČ.....	33
3.2.2 Sistem žiro kliring	34
3.2.3 Sistem STEP2.....	35
3.2.4 Sistem TARGET (RTGS ^{plus}).....	35
3.3 SPREMEMBA V PLAČILNIH INSTRUMENTIH PO UVEDBI EVRA	35
3.4 POSEBNOSTI PRI RAZLIČNIH NAČINIH PLAČEVANJA	36
SKLEP	38
LITERATURA.....	40
VIRI.....	40

Kazalo slik in tabel

<i>Slika 1: Način delovanja sistema BPRČ</i>	4
<i>Slika 2: Način delovanja sistema žiro kliring</i>	6
<i>Slika 3: Zgradba sistema TARGET</i>	9
<i>Slika 4: Primer procesa prenosa čezmejnega plačila iz Italije na Portugalsko</i>	11
<i>Slika 5: Delovanje sistema EBA</i>	13
<i>Slika 6: Plačilni nalog BN 01</i>	23
<i>Slika 7: Posebna položnica PP 01</i>	25
<i>Slika 8: Ček</i>	26
<i>Slika 9: Časovni potek aktivnosti pri prevzemu evra v Sloveniji</i>	30
<i>Slika 10: Plačilni nalog BN 02</i>	36
<i>Slika 11: Posebna položnica PP 02</i>	37
<i>Slika 12: Posebna nakaznica PN 03</i>	37
<i>Tabela 1: Maastrichtski kriteriji in njihovo izpolnjevanje s strani Slovenije</i>	31

UVOD

Plačilni sistemi so pomemben del finančne infrastrukture v tržnih gospodarstvih. Banke so med seboj povezane, tako da omogočajo učinkovit prenos sredstev. S takim delovanjem vplivajo na razvoj finančnih trgov in prispevajo k splošni stabilnosti in učinkovitosti gospodarstev. Temeljna naloga plačilnih sistemov je omogočiti poravnavo denarnih obveznosti, ki nastajajo pri poslovanju ekonomskih subjektov na finančnih trgih in trgih dobrin.

Učinkovit in varen plačilni promet je ključen pogoj za tekoče poslovanje podjetja in temelj za gradnjo višjih oblik poslovnega sodelovanja podjetij z banko. Pri plačilnem prometu sta poleg varnosti, zanesljivosti in dostopnosti banke posebej pomembni postavki hitrost in stroški plačilnega prometa. V tem kontekstu je za gospodarske subjekte izjemno pomembno, da lahko opravijo čim več prometa znotraj enega bančnega sistema.

Odločitev Evropske unije o ustanovitvi denarne unije z uvedbo skupne valute evro je spodbudila reforme za poenotenje plačilnih sistemov, saj je enoten plačilni sistem pogoj za uveljavitev skupne denarne politike. Tudi v Sloveniji potekajo priprave za spremembe dosedanjih plačilnih sistemov, saj bo z letom 2007 evro postal novo zakonito plačilno sredstvo Republike Slovenije. Zato je namen diplomske naloge prikazati plačilne sisteme pri nas in v Evropski uniji ter spremembe, ki jih bo prinesla uvedba evra, v plačilnih sistemih in plačilnih instrumentih.

V prvem delu so na splošno prikazane značilnosti plačilnih sistemov. Najprej so predstavljene značilnosti plačilnih sistemov za poravnavo plačil velikih in malih vrednosti v Sloveniji. V nadaljevanju pa so predstavljeni plačilni sistemi, ki so v rabi v Evropski in monetarni uniji in katere bo po prevzemu evra uporabljala tudi Slovenija.

Denar v gotovinski obliki se v plačilnem prometu pojavlja kot plačilno sredstvo, medtem ko so za brezgotovinski plačilni promet potrebni posebni plačilni instrumenti, ki so predstavljeni v drugem delu. Trendi plačilnih sistemov v svetu so usmerjeni k racionalizaciji plačilnih postopkov, zato je število plačilnih instrumentov, ki so v rabi v sodobnih sistemih, zelo majhno. V poslovanje s plačilnimi instrumenti so vključene poslovne banke, Združenje bank Slovenije kot krovno združenje bank ter Bankart, d. d., ki opravlja vlogo procesnega centra za izmenjavo podatkov o plačilnih instrumentih.

V zadnjem delu diplomskega dela so opisane priprave na prevzem evra v Sloveniji.¹ Predstavljeni so ključni datumi, ki se nanašajo na uvedbo le-tega, glavne aktivnosti ob prevzemu nove valute ter spremembe, ki se bodo pojavile tako v plačilnih sistemih kot v plačilnih instrumentih.

¹ Tekst je napisan po stanju v decembru 2006, torej pred uvedbo evra.

1 PLAČILNI SISTEMI

Plačilni sistemi so pomemben del finančne infrastrukture v tržnih gospodarstvih, ki omogoča, da so banke med seboj povezane z namenom učinkovitega, hitrega, varnega in stroškovno ugodnega izmenjavanja plačil oziroma prenosa sredstev. S takim delovanjem vplivajo na razvoj finančnih trgov in prispevajo k splošni stabilnosti in učinkovitosti gospodarstev. Temeljna naloga plačilnih sistemov je omogočiti poravnavo denarnih obveznosti, ki nastajajo pri poslovanju ekonomskih subjektov na trgih dobrin in finančnih trgih. Uporabniki pa od plačilnih sistemov pričakujejo, da bodo svojo nalogo opravili varno, hitro in učinkovito, tako da bodo dolžniki lahko preko njih poravnali svoje obveznosti do upnikov (Plačilni sistemi, 2006).

Vsak plačilni sistem sestoji iz udeležencev, postopkov, plačilnih instrumentov, standardov, pravil in navodil, komunikacij, tehnološke podpore; njegov namen delovanja pa je prenos sredstev med računi. Zato so glavni elementi tega okvira storitve bank, ki jih omogoča infrastruktura bančnega sistema, to je centralna banka, poslovne banke in povezave med njimi.

Plačilni sistemi so dveh vrst (Plačilni promet ob uvedbi evra, 2006):

- sistemi za medbančno poravnavo plačil velikih vrednosti in
- sistemi za medbančno poravnavo plačil majhnih vrednosti.

Prve sisteme ponavadi upravlja centralna banka. Plačilni nalogi se poravnajo takoj (v realnem času), ko pridejo v sistem, in to v celotnem znesku. Zato se imenujejo sistemi za bruto poravnavo v realnem času. Plačila med udeleženkami (banke, hranilnice in klirinške hiše), ki imajo pri centralni banki odprt poravnalni račun, se poravnava za vsako individualno plačilo posebej. Ko banka pošlje plačilni nalog v breme svojega računa, se le-ta takoj obdela in če so na njenem računu pri centralni banki zadostna sredstva, se njen račun bremeni in odobri račun druge banke. V teh sistemih se poravnava plačila iz naslova monetarnih operacij, poravnava obveznosti in terjatev drugih podsistemov, plačila menjalniških poslov, prenos likvidnostnih sredstev (npr. medbančni krediti) in tudi nujna plačila strank.

Sistemi za poravnavo plačil majhnih vrednosti pa so namenjeni poravnavi velikega obsega plačil majhnih vrednosti. Sem sodijo plačila za medsebojno plačevanje občanov in podjetij (kreditni nalogi), plačila s plačilnimi karticami, čeki, transakcije iz naslova plačevanja storitev z direktno obremenitvijo ipd. Poravnava medbančnih obveznosti ali terjatev lahko poteka na neto ali bruto osnovi. V neto sistemih se plačila med bankami ne poravnava individualno, temveč se plačilni nalogi zbirajo določen čas, nato pa se na podlagi prejetih in oddanih nalogov izračunajo neto pozicije. Banke pa nato poravnajo svoje terjatve in obveznosti v sistemu za bruto poravnavo v realnem času.

1.1 PLAČILNA INFRASTRUKTURA V SLOVENIJI PRED UVEDBO EVRA

V Sloveniji sestavljata plačilno infrastrukturo dva sistema, ki ju upravlja Banka Slovenije. To sta sistem za poravnavo medbančnih kreditnih plačil velikih vrednosti, ki se imenuje sistem za bruto poravnavo v realnem času (sistem BPRČ) ter sistem za poravnavo plačil malih vrednosti, ki nosi ime žiro kliring. V tej plačilni infrastrukturi pa je potrebno upoštevati še sisteme za medbančno poravnavo plačil majhnih vrednosti z naslova plačevanja s karticami, dviga gotovine na bančnih avtomatih, plačil na osnovi direktne odobritve in direktne obremenitve ter plačil s posebno položnico. Te sisteme upravljajo institucije, ki so jih ustanovile banke. V Sloveniji sta to Bankart in Activa, mednarodni instituciji pa sta Mastercard International in VISA.

1.1.1 Sistem bruto poravnave v realnem času (BPRČ)

Plačilni sistem bruto poravnave v realnem času (BPRČ) je pričel s svojim delovanjem v mesecu aprilu leta 1998. Sistem deluje po principu bruto poravnave predloženih plačilnih nalogov v realnem času, to je z valuto D+0. Ker sistem upravlja Banka Slovenije, morajo vse neposredne udeleženske imeti pri Banki Slovenije odprte poravnalne račune, preko katerih se izvaja poravnava medbančnih plačilnih nalogov. Po izvršeni poravnavi so predložena plačila dokončna in nepreklicna.

Namen sistema je poravnava nujnih nalogov in velikih medbančnih plačil. Mejo za velika plačila določi Banka Slovenije. Trenutno je ta vrednost 2 milijona SIT ali več. Nujnost pa določi sam nalagodajalec, pri tem pa velja, da so vsa plačila nad 2 milijonoma nujna. Poleg tega se preko BPRČ vrši tudi poravnava obveznosti in terjatev iz naslova multilateralnih klirinških shem, Banka Slovenije pa je zanje poravnalni agent. Od junija 2002 se sistem uporablja tudi za poravnavo obveznosti iz naslova organiziranega trga vrednostnih papirjev (Blue Book, 2002, str. 332–333).

1.1.1.1 Udeleženske sistema BPRČ

Udeleženske² sistema BPRČ so poleg Banke Slovenije še (Pravila delovanja sistema bruto poravnave v realnem času, 2006, str. 3):

- poslovne banke, hranilnice in hranilno-kreditne službe (imajo dovoljenje BS za opravljanje bančnih storitev),
- banke držav članic Evropske unije,

² Sedanje udeleženske sistema BPRČ so naslednje: Banka Slovenije, Abanka Vipava, d. d., Banka Austria Creditanstalt, d. d., Banka Celje, d. d., Banka Koper, d. d., Deželna banka Slovenije, d. d., Factor banka, d. d., Gorenjska banka, d. d., Hypo Alpe-Adria-Bank, d. d., Kaerntner Sparkasse Ljubljana, Raiffeisen Krekova banka, d. d., Nova Kreditna banka Maribor, d. d., Nova Ljubljanska banka, d. d., Poštna banka Slovenije, d. d., Probanka, d. d., Volksbank – Ljudska Banka, d. d., SKB, d. d., Hranilnica Lon, d. d., Delavska hranilnica, d. d., Hranilnica Vipava, d. d., Klirinško depotna družba, d. d.

- podružnice bank držav članic, ustanovljene na ozemlju Republike Slovenije v skladu z zakonom, ki ureja bančništvo,
- podružnice tujih bank, ki imajo dovoljenje BS za ustanovitev v skladu z zakonom, ki ureja bančništvo.

Te institucije imajo pri BS odprte poravnalne račune. Finančne institucije, ki pri centralni banki nimajo odprtih poravnalnih računov, pa lahko sodelujejo v sistemu preko ene od neposrednih udeleženk, tako da pri njej odprejo transakcijski račun.

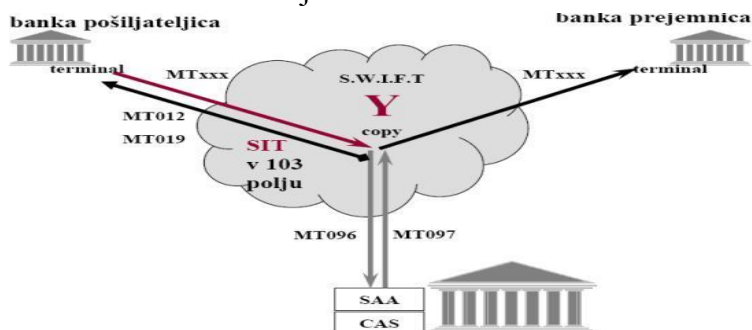
1.1.1.2 Struktura plačilnega sistema BPRČ

Sistem ima dve glavni sestavini. To sta programski opremljeni CAS (Central Accounting System) in SAA (Swift Alliance Access). CAS neposrednim udeleženkam zagotavlja poravnavo plačilnih nalogov in vodenje poravnalnih računov, medtem ko oprema SAA zagotavlja povezavo s SWIFT (Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication) omrežjem, preko katerega se prenašajo informacije o izvršenih plačilih.³

1.1.1.3 Delovanje sistema BPRČ

Sistem BPRČ deluje v t. i. Y-načinu (glej Sliko 1). Ko udeleženka sistema predloži plačilni nalog v SWIFT omrežje, slednje posreduje v sistem BPRČ vse potrebne informacije o prejetem plačilnem nalogu (sporočilo MT096). Nalog pa mora vsebovati vse zahtevane vsebinske, varnostne in strukturne elemente. SAA nato sprejme sporočilo iz omrežja SWIFT in ga pošlje v aplikacijo CAS. Če ima institucija na svojem poravnalnem računu dovolj sredstev ali na njem nima izrednih omejitev (nastavljen limit za črpanje sredstev, prepoved uporabe sredstev ipd.), aplikacija CAS po ustrezni prekrižbi sredstev v aplikaciji pošlje v SWIFT omrežje sporočilo o izvršeni oziroma zavrnjeni transakciji (MT097). Banka pošiljateljica nato prejme potrdilo o opravljeni (MT012) ali zavrnjeni (MT019) transakciji, banka prejemnica sredstev pa originalni nalog.

Slika 1: Način delovanja sistema BPRČ

Vir: Plačilni sistemi v Sloveniji, 2006.

³ Za SWIFT glej stran 16.

1.1.1.4 Urnik delovanja sistema BPRČ

Urn timer banke je odvisen od urnika delovanja sistema BPRČ, ki je določen v Pravilih delovanja sistema BPRČ. Poslovanje poteka od ponedeljka do petka od 7.30 do 17.15, pri tem pa velja naslednje:

- od 7.30 do 16.00 je sistem BPRČ namenjen plačilnemu prometu med udeleženkami sistema,
- med 16.00 in 17.00 se lahko poravnava le plačila iz naslova medbančnega denarnega trga ter
- obveznosti in terjatve udeleženk iz naslova kliringov,
- do 16.45 se poravnava nalogi za poravnavo iz naslova depozitov države in občin,
- do 17.15 se poravnava nalogi za poravnavo iz naslova depozitov bank čez noč v BS.

Banka Slovenije pa lahko spremeni urnik poslovanja sistema BPRČ v okviru posameznega poslovnega dneva z namenom, da zagotovi varen in uspešen zaključek poslovnega dne. V tem primeru takoj obvesti udeleženke sistema o spremembi urnika poslovanja.

1.1.2 Sistem žiro kliring

Učinkovito delovanje tržnega gospodarstva je odvisno tudi od razpoložljivosti in dobrega delovanja sistemov za prenos plačil majhnih vrednosti, ki povezujejo vse gospodarske dejavnike, vključno s posamezniki in podjetji. Tak sistem je sistem žiro kliring. Prišel je z delovanjem oktobra 1998. Je elektronski plačilni sistem, ki omogoča izvrševanje medbančnih plačilnih nalogov malih vrednosti med udeleženkami samimi in izvrševanje kreditnih plačilnih nalogov malih vrednosti v okviru storitev plačilnega prometa, ki jih udeleženke opravljajo za svoje komitente. Za male vrednosti se štejejo nalogi, ki ne presegajo vrednosti 2 milijonov tolarjev.

Ravno tako kot sistem BPRČ tudi sistem žiro kliring upravlja Banka Slovenije, ki nastopa v vlogi klirinškega agenta (izvedba kliringa) in v vlogi poravnalnega agenta, ki izvrši poravnavo. Udeleženke morajo zato imeti pri njej odprt poravnalni račun. Sistem je namenjen izvajanju plačilnega prometa na podlagi sprejema in obdelave skupine plačil, zbranih v datotekah, ki vsebujejo plačilne naloge malih vrednosti. Ko se nalogi obdelajo in se izračunajo neto terjatve oziroma obveznosti posameznih strank, se poravnava kliringa izvrši preko sistema BPRČ.

V žiro kliringu sodelujejo vse finančne institucije, ki so udeležene v sistemu BPRČ. To je posledica pravil delovanja sistema žiro kliring, ki določa, da morajo biti vse udeleženke neposredne udeleženke sistema BPRČ.

1.1.2.1 Struktura žiro kliringa

Ravno tako kot sistem BPRČ ima tudi žiro kliring dve komponenti. Prva je programska oprema žiro kliring, ki zagotavlja prenos oziroma zbiranje plačil, izvedbo kliringa in pošiljanje rezultatov

udeleženkam prejemnicam. Druga sestavina pa je komunikacijsko omrežje, ki povezuje vse banke s kliring centrom v centralni banki. Preko slednjega si udeleženske izmenjujejo plačilna sporočila.

1.1.2.2 Delovanje sistema žiro kliring

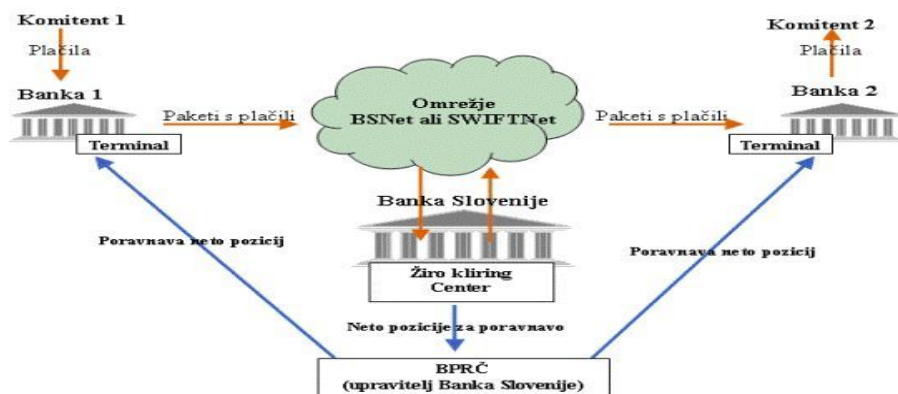
Žiro kliring omogoča izvrševanje plačilnih nalogov na podlagi izračuna medsebojnih neto terjatev in obveznosti po konceptu multilateralnega kliringa. To pomeni, da gre za izračun neto terjatev in neto obveznosti udeleženk kliringa v posameznem obračunskem obdobju (neto pozicije) na podlagi razlike med seštevkom vseh obveznosti in seštevkom vseh terjatev posamezne udeleženke v razmerju do ostalih udeleženk sistema kot celote tako, da je posamezna udeleženka v določenem obračunskem obdobju bodisi neto dolžnica bodisi neto upnica (Pravila delovanja sistema žiro kliring, 2006, str. 3).

Nalogi se ne obravnavajo individualno, temveč »paketno«. Udeleženske posredujejo plačila v datotekah, ki morajo biti v SWIFT obliki. Obdelava pa poteka v treh fazah (glej Sliko 2). V prvi fazi sistem zbere vsa plačila, ki jih posredujejo banke pošiljateljice in jih nato uvozi v svojo centralno bazo podatkov. Ko se izračunajo neto pozicije, sistem pošlje poročilo poravnalnemu agentu in istočasno še pakete z nalogi bankam prejemnicam. Tako prejmejo vse udeleženske pakete, ki vsebujejo odobrena plačila (namenjena prejemnicam) in druge informacije, pomembne za procesiranje plačil udeleženk.

Prejeta plačila se v drugi fazi sortirajo glede na prejemnika plačila in izračuna se multilateralna neto pozicija, ki pokaže položaj posamezne udeleženke nasproti celotnemu sistemu.

V tretji fazi pa se poravnava neto pozicije preko sistema BPRČ. Sredstva se prenašajo med poravnalnimi računi udeleženk tako, da Banka Slovenije najprej izvrši obremenitev udeleženk, ki so imele debetno neto pozicijo (banke dolžnice) in ko so vse obveznosti poravnane, se odobri institucije s kreditno neto pozicijo (banke upnice).

Slika 2: Način delovanja sistema žiro kliring

Vir: Plačilni sistemi v Sloveniji, 2006.

1.1.2.3 Urnik delovanja sistema žiro kliring

Ravno tako kot sistem BPRČ je tudi sistem žiro kliring za poslovanje odprt vsak delovni dan, od ponedeljka do petka. Dan se začne zjutraj, in sicer ob 7.00 in zaključi ob 16.00. V nasprotju s sistemom BPRČ, ki poravnava obveznosti v realnem času, se poravnave pri sistemu žiro kliring izvajajo vsaki dve uri. Tako se ob 9 h, 11 h, 13 h in 15 h izvedejo informativni preseki. To je faza v delovnem dnevu, ki udeleženkam posreduje podatke o njihovih neto pozicijah in o plačilih, ki so vključena v izračun neto pozicij. Druga faza v dnevu pa so poravnalni preseki. Ti se izvajajo ob 8., 10., 12., 14. in 16. uri. Ta faza udeleženkam posreduje informacije o njihovih neto pozicijah, plačilih v njihovo dobro in pakete plačil v njihovo breme. To temelji na plačilih, prejetih v zadnjem poravnalnem preseku. V okviru poravnalnih presekov je obvezno poravnati vse obveznosti v roku 30 minut (Urnik plačilnega prometa za pravne osebe, 2006).

1.1.2.4 Poravnalna jamstvena shema

Sistem žiro kliring ne zahteva od udeleženk visoke likvidnosti za poravnave obveznosti. To je posledica tega, da se nalogi obdelujejo v paketih in v razmiku dveh ur, poleg tega pa se poravnava le multilateralne neto pozicije. Če pa kljub temu udeleženka na svojem računu ne razpolaga z zadostnimi sredstvi za poravnavo, Banka Slovenije aktivira poravnalno jamstveno shemo (PJS). Slednja zagotavlja kritje neporavnane neto obveznosti (izgube) ene ali več članic z denarnimi jamstvi, ki so v obliki pozitivnih limitov na računih udeleženk. Članstvo v tej shemi je obvezno za vse udeleženke sistema žiro kliring, razen za Banko Slovenije.

1.1.3 Poravnava kartičnih plačil (Mastercard, Visa, Activa)

V Sloveniji poleg sistemov BPRČ in žiro kliring sestavljajo plačilno infrastrukturo še sistemi za medbančno poravnavo plačil majhnih vrednosti iz naslova plačevanja s karticami in dviga gotovine na bančnih avtomatih, plačil na osnovi direktne obremenitve in direktne odobritve ter plačil s posebno položnico. Te sisteme upravljajo institucije, ki so jih za ta namen ustanovile banke. V Sloveniji sta to Bankart in Activa, Mastercard International in Visa pa sta mednarodni instituciji.

Poravnava kartičnih plačil poteka preko treh sistemov. To so Mastercard kliring, Activa kliring in VISA kliring. Poravnave potekajo pri vseh treh sistemih preko sistema BPRČ, in sicer gre za poravnave terjatev in obveznosti iz naslova transakcij s karticami Mastercard (kreditne in plačilne kartice Eurocard/Mastercard ter debetne kartice Maestro in Cirrus), Activa (kreditne in plačilne kartice Mastercard, Visa, Activa ter debetne kartice Maestro, Cirrus in Visa Electron) in Visa plačilnimi karticami.

Kot poravnalni agent nastopa pri vseh treh Banka Slovenije. Obračunski agenti pa so pri Mastercard kliringu podjetje Mastercard International, pri Visa kliringu Visa Europe services inc. ter pri Activa kliringu Banka Koper, d. d.

1.2 PLAČILNI SISTEMI V EMU

Enoten plačilni sistem predstavlja pomembno točko pri uspešnem delovanju denarne unije. S prehodom v tretjo fazo Ekonomske in monetarne unije (EMU), to je z uveljavitvijo skupne valute, so bili podani temelji skupnega trga tudi za plačila. Za zagotovitev varnega in učinkovitega prenosa plačil znotraj celotnega evro območja so se morali plačilni sistemi prilagoditi novim razmeram.

Poravnava čezmejnih plačil velikih vrednosti v evrih je omogočena že, od kar je bil evro uveden kot knjižni denar. Sistema, ki omogočata varen in učinkovit prenos teh plačil, sta TARGET in EURO1. Ko je bil evro uveden tudi kot gotovina, je enotno območje plačil v evrih postalo realnost tudi za plačila malih vrednosti. Evropsko bančno združenje za evro (Euro Banking Association – EBA) je vzpostavilo prvi vseevropski sistem za plačila malih vrednosti. To je sistem STEP2 (Vseevropski plačilni sistemi, 2006).

1.2.1 Sistem TARGET

Sistem TARGET (Trans-European Automated Real-time Gross Settlement Express Transfer) je evropski medbančni plačilni sistem za prenos sredstev v evrih v Evropski uniji. Oblikovan je bil predvsem z namenom izvajanja monetarne politike znotraj EMU in za vzpodbujanje izvajanja plačilnega prometa med državami EU. Sistem deluje tako, da se plačila preko državnih meja znotraj EU izvedejo hitro in tekoče, kot da gre za plačila znotraj ene države.

1.2.1.1 Sestava sistema TARGET

Vsaka država članica EMU se je obvezala, da bo zagotovila po en sistem BPRČ, v katerem bo poravnala kar največ medbančnih plačil velikih vrednosti. Nacionalni sistemi BPRČ so med seboj povezani preko skupnih infrastruktur in postopkov (sistem Interlinking), tako da se lahko plačilni nalogi, izraženi v evrih, prenesejo iz enega nacionalnega sistema v drugega. Vsaka nacionalna centralna banka ima svoj sistem BPRČ in vmesni sistem, povezan še z nacionalnimi vmesniki. Del povezovalnega vmesnega sistema so tudi zmogljivosti Evropske centralne banke, vendar ta nima svojega sistema BPRČ.

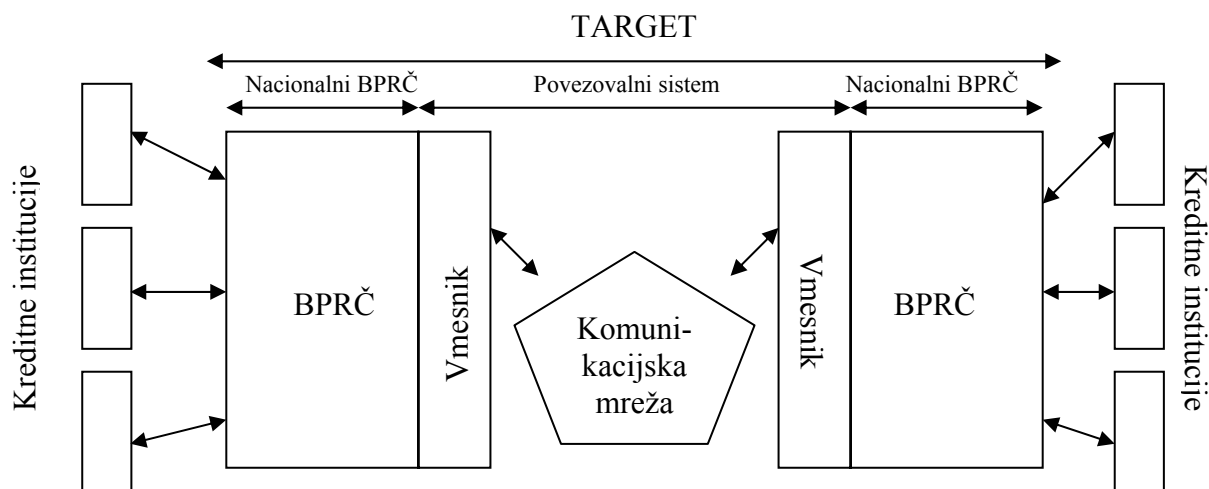
Sistem TARGET je decentraliziran plačilni sistem evropskih centralnih bank (European System of Central Banks - ESCB). Glavni sestavini sta:

- 16 nacionalnih BPRČ sistemov in
- plačilni mehanizem Evropske centralne banke (European Payment Mechanism - EPM).

Obe komponenti sta medsebojno povezani s skupnim in standardiziranim mehanizmom, Interlinking Systemom, ki vsem udeleženkam zagotavlja enoten izhodiščni položaj za plačila. Vsaka transakcija tako vključuje najmanj dve komercialni banki, dve nacionalni centralni banki,

dva sistema BPRČ, dva vmesnika in telekomunikacijski sistem kot vezni člen (Grujakovič, 2002, str. 14).

Slika 3: Zgradba sistema TARGET

Vir: Logar, 1998, str. 150.

1.2.1.2 Sodelovanje v sistemu TARGET

V sistemu TARGET sodelujejo centralne banke držav članic EMU s svojimi sistemi BPRČ in ECB. Do sedaj je vanj vključenih že preko 5.000 udeleženk. Sistem ne dela razlik med domačimi kreditnimi institucijami in kreditnimi institucijami z licenco drugih držav članic, ki zaprosijo za sodelovanje v medbančnih prenosnih sistemih držav gostiteljic, čeprav prek njihovih podružnic ali daljinskega pristopa iz svoje države. TARGET na ta način omogoča kreditnim institucijam daljinski pristop v sisteme BPRČ drugih držav članic EMU, nobena kreditna institucija pa nima brezpogojne pravice do daljinskega pristopa. Njena uporabniška storitev mora biti skladna s tehničnimi in drugimi zahtevami države gostiteljice, ker v nasprotnem primeru domače kreditne institucije ne bi bile enakopravne s tujimi (Logar, 1998, str. 152).

Od 1. 1. 2007 bo v sistem TARGET vključena tudi Banka Slovenije in 15 slovenskih bank preko nemške centralne banke. Banka Slovenije (od leta 2004) in slovenske banke (od leta 2005) so sicer že vključene v sistem TARGET in lahko preko sistema pošiljajo plačila v države EU, od 1. 1. 2007 dalje pa bodo v tem sistemu poravnale tudi medbančna plačila znotraj države.

1.2.1.3 Delovanje sistema TARGET

Sistem TARGET temelji na principu korespondenčnega bančništva. To pomeni, da vsaka centralna banka vodi račune vseh ostalih nacionalnih centralnih bank držav članic Evropske unije. Preko sistema se izvršijo plačila takoj, če je le dovolj sredstev na računih udeleženk (pošiljateljic plačil) pri nacionalni centralni banki. Vsako plačilo predstavlja sklenjen plačilni tok. Izvrši se individualno in v realnem času (real time), to je v nekaj minutah ali celo sekundah.

V sistemu TARGET se poravnava le plačila v evrih ob čim nižji ceni, visoki varnosti ter zelo kratkem času znotraj dneva. Ta način izvajanja plačil je še posebno pomemben za poravnavo plačil, ki pomenijo menjalniške posle in transakcije denarnega trga.

Poravnava v sistemu je nepreklicna, ko banka pošiljateljica pošlje plačilni nalog in je zanj tudi bremenjena, ter dokončna, ko ga prejemnica dobi in je za ustrezno vrednost tudi odobrena na računu pri centralni banki. Preklic plačila ni mogoč, neizplačan plačilni nalog pa je potrebno po isti poti vrniti pošiljateljici (Kosec, 2004, str. 17).

Plačila se poravnava prek računov pri centralnih bankah. Za plačilo, ki je poslano iz ene države, mora sistem BPRČ v državi, ki ga prejme, poslati ustrezno potrdilo o prejemu, ki ga mora prejeti sistem BPRČ države pošiljateljice. S tem potrdilom se dokazuje prejem, sprejem in obdelava plačila.

Minimalne skupne značilnosti sistema so (Vičič, 2003, str. 17):

- nepreklicna in dokončna bremenitev pri vsakem plačilu,
- hitra in dokončna odobritev,
- posredovanje zadostnih informacij za izvršitev plačila (plačilni nalog se vedno glasi v evrih, lahko pa vsebuje tudi tako imenovano informacijo ERI (Euro-Related Information) o izvorni valuti in znesku plačila ter odbitih stroških).

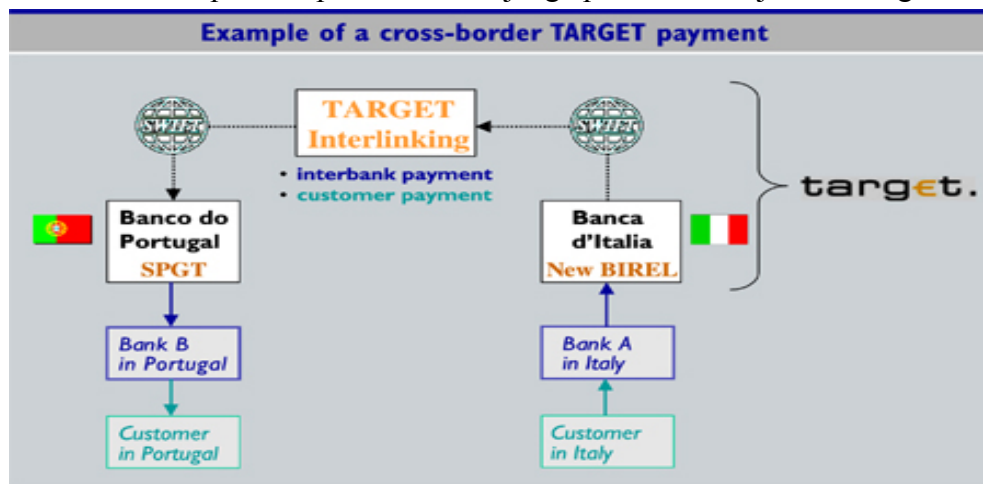
1.2.1.4 Potek prenosa čezmejnega plačila v sistemu TARGET

Ko želi stranka določene banke prenesti želena finančna sredstva s svojega računa na račun upnika v drugi državi, stori to na sledeči način. Banka plačnica najprej izda plačilni nalog in ga preko domačega sistema BPRČ pošlje v nacionalno centralno banko (v nadaljevanju NCB). Slednja takoj preveri, če je nalog pravilno izpolnjen in vsebuje potrebne informacije v skladu z dogovorjenimi standardi, datum veljavnosti (datum prejema naloga), vrednost plačila pa ne sme presegati stanja na računu dolžnikove banke oziroma ne sme presegati odobrenega prekoračitvenega posojila. Če plačilni nalog ne ustreza vsem zahtevam, ga lahko NCB zavrne. NCB nato preveri, če je sistem BPRČ v državi banke prejemnice pripravljen za sprejem plačila.

Če je plačilo veljavno, ga NCB pošiljateljice pošlje preko sistema SWIFT centralni banki prejemnici. Plačilo se takoj knjiži z računa banke pošiljateljice na račun banke ali kreditne institucije prejemnice, ki ga ima pri svoji centralni banki. Ko centralna banka prejemnica dobi obvestilo o plačilu, preveri varnostne oznake (kode, šifre, ključne) in ali je banka upnika udeleženka nacionalnega sistema BPRČ. Če ugotovi, da ni, plačilni naloga zavrne in o tem obvesti NCB pošiljateljico. Če nalog vsebuje vse potrebne podatke, jih NCB prejemnica dekodira in bremeni račun NCB pošiljateljice. Za konec pa NCB prejemnica pošlje plačilni nalog banki ali kreditni instituciji prejemnici (upniku).

Na spodnji sliki je prikazan primer čezmejnega prenosa sredstev iz Italije na Portugalsko. Proces sproži komitent v Italiji, ko želi prenesti sredstva komitentu na Portugalskem.

Slika 4: Primer procesa prenosa čezmejnega plačila iz Italije na Portugalsko

Vir: TARGET, 2006.

Tok plačila se zaključi, ko preko sistema TARGET sprejemni sistem BPRČ pošlje NCB pošiljateljici potrdilo o izvršitvi plačila. Potrdilo mora NCB prejeti v roku 30 minut, sicer se mora preveriti status plačila in sprožiti postopek za ugotovitev napake.

1.2.1.5 Uravnavanje plačilne sposobnosti

Najpomembnejše vprašanje v sistemu TARGET je vzdrževanje plačilne sposobnosti tekom dneva. Za sistem velja, da so med dnevom plačilna tveganja toliko manjša, kolikor več denarja kroži znotraj sistema. Tveganju neplačila so se v sistemu izognili s tehnikami, kako si s pomočjo NCB zagotoviti finančna sredstva na računu, ki je povezan s sistemoma TARGET in BPRČ. Tehnike so sledeče:

- z odobravanjem posojil med dnevom oziroma z dovoljevanjem začasnih negativnih stanj na računih bank, ki bodo zavarovana z vrednostnimi papirji,
- z dogovorom o začasni prodaji oziroma nakupu vrednostnih papirjev med dnevom,
- dnevna ugoditev zahtevam rezerv (plačilo članarine za dostop do rezervnih finančnih sredstev).

1.2.1.6 Čas delovanja sistema in cenovna politika

Sistem TARGET je za medbančna plačila odprt vsak delovni dan od 7. do 18. ure, za plačila strank pa posluje do 17. ure. Približno ob 18.10 se zaključi kontrola konec dneva, in šele ko so vsi plačilni sistemi dejansko poravnani, ECB dovoli zaprtje sistema. Sistem ne obratuje ob sobotah in nedeljah ter določenih praznikih (1. januar, veliki petek in velikonočni ponedeljek, 1. maj ter 25. in 26. december). Daljši delovni čas sistema omogoča močno zmanjšanje tujih

menjalnih tveganj in se v jutranjih urah popolnoma prekriva s Fedwire Systemom Združenih držav Amerike in Bank of Japan Payment Systemom (Overview of TARGET, 2005, str. 8).

Cenovna politika sistema TARGET mora biti usklajena z zakoni Evropske unije o konkurenci in hkrati preprečevati velike razlike v cenah. Poleg tega morajo biti cene oblikovane tako, da kreditne institucije čim manj uporabljajo plačilne sisteme, ki so manj varni kot sistem TARGET. Cene transakcij preko TARGET-a vključujejo stroške pošiljanja plačilnega naloga od enega sistema BPRČ do drugega, ne vključujejo pa stroškov, povezanih s komuniciranjem med CB pošiljateljico in udeleženko, ki je plačilo naročila. Cena transakcije je za vsakega posameznega uporabnika odvisna od števila opravljenih transakcij v posameznem sistemu BPRČ in ni odvisna od smeri in vrednosti nakazila. Vrednosti, ki ne vključujejo davka na dodano vrednost, so sledeče (TARGET, 2006):

- 1,75 EUR za vsako od prvih 100 transakcij na mesec,
- 1,00 EUR za vsako od naslednjih 900 transakcij na mesec,
- 0,80 EUR za vsako naslednjo transakcijo (po že 1000 opravljenih) na mesec.

1.2.2 Sistem TARGET2

Sistem TARGET2 je v nastajanju in bo nadomestil današnji sistem TARGET. Ta je sicer izpolnil poglavitne cilje, vendar pa ima določene pomanjkljivosti, ki bi se še očitneje pokazale ob njegovi širitvi (s povezovanjem novih nacionalnih sistemov BPRČ vanj). Funkcionalnosti obstoječih 16 sistemov BPRČ, povezanih v TARGET, se med seboj precej razlikujejo, saj so danes za vsako nacionalno platformo določeni le minimalni kriteriji funkcionalnosti. Tako je problem slaba razpoložljivost sistema kot celote zaradi velikega števila med seboj povezanih soodvisnih platform, neenotni standardi in le delno pokrivanje stroškov delovanja sistema kot celote.

Pomanjkljivosti sedanjega sistema naj bi odpravil oziroma vsaj zmanjšal novi sistem, ki bo nadomestil današnjega in zagotovil večjo harmonizacijo storitev, stroškovno učinkovitost in možnost hitrih prilagoditev. TARGET2 bo enotna skupna platforma, tako da ne bo potrebe po vzpostavitvi in vzdrževanju delovanja nacionalnih sistemov BPRČ v evrih. V sistemu TARGET2 bodo veljali enotni kriteriji za vstop vanj, zagotavljanje izpolnjevanja le-teh in poslovni odnosi med centralno banko in njenimi bankami pa ostanejo v rokah nacionalnih centralnih bank.

Migracije v novi sistem naj bi začele potekati predvidoma novembra leta 2007, vendar pa se takrat vanj še ne bodo vključile vse centralne banke. Migracije bodo potekale postopoma in sicer v treh časovnih okvirih. Kot že omenjeno, bo prva potekala novembra 2007, v katero bo vključena tudi Slovenija, druga bo februarja 2008 in tretja maja 2008. Za nepredvidene situacije pa je predvideno še eno obdobje migracij, in sicer septembra 2008 (From TARGET to TARGET2, 2006, str. 8).

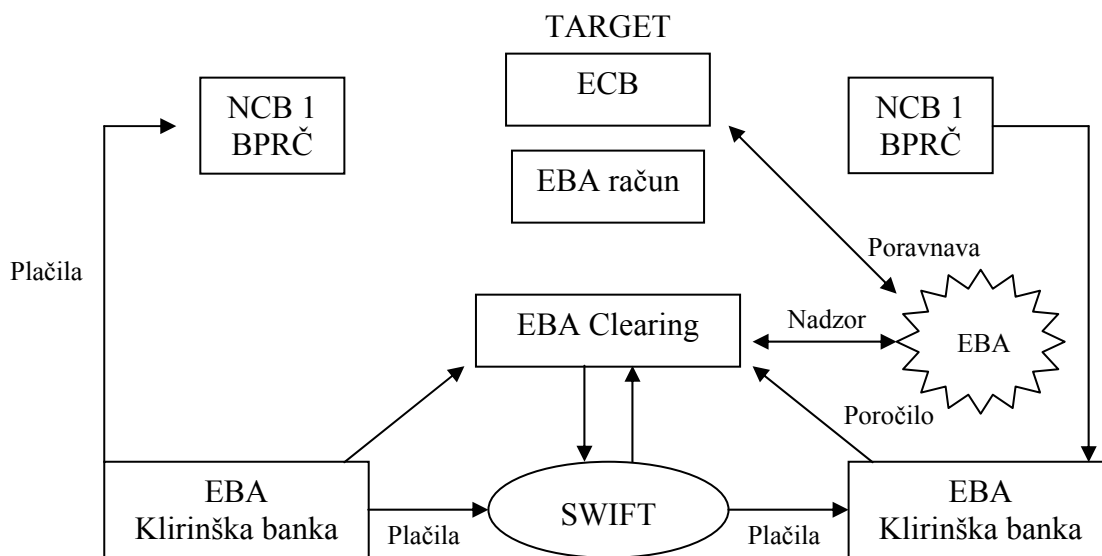
1.2.3 Sistem EBA

Sistem EBA (Euro Banking Association) je privatni sistem neto poravnave, ki temelji na globalnem omrežju SWIFT. Ker deluje na neto principu, se čez delovni dan posamezna plačila dejansko ne poravnava, temveč se le beleži in spreminja neto pozicija med banko in sistemom samim. Ob koncu dneva pa se poravna. Plačila se izvršujejo z valuto istega dne.

Delovanje sistema je mogoče razdeliti na dve fazi, in sicer na fazo kliringa in fazo poravnave. V prvi fazi si banke med seboj pošiljajo plačilne naloge preko SWIFT omrežja. Omrežje vsako sporočilo prepozna in ga pošlje v EBA Clearing, kjer poteka saldiranje prejetih in poslanih nalogov za vsako banko posebej.

Druga faza pa pride na vrsto ob koncu delovnega dne, ko SWIFT izračuna bilančno stanje posamezne banke v razmerju do vseh ostalih ter informacije pošlje sistemoma EBA in ECB. Dokončna poravnava neto stanj poteka preko poravnalnega računa EBA pri ECB. Nato banke, ki imajo kratko pozicijo, preko sistema TARGET plačajo dolg na poravnalni račun. Od tam se sredstva prenesejo bankam z dolgo pozicijo.

Slika 5: Delovanje sistema EBA

Vir: Vičič, 2003, str. 24

1.2.3.1 STEP1

EBA je, predvsem za poravnavo čezmejnih plačil velikih vrednosti v evrih med bankami v EU, zasnovala sistem EURO1. Poravnava poteka na neto osnovi preko poravnalnega računa pri ECB, in sicer konec dneva, to je ob 16. uri. Namenjen je predvsem poravnavi plačil, ki niso časovno kritična. Praksa je pokazala, da sistem ni primeren za izvajanje plačil majhnih vrednosti, zato se je pojavila potreba po oblikovanju primernejšega sistema, ki bi imel večjo preglednost nad cenami in večjo hitrost prenosa nalogov. Rešitev, ki jo je ponudila EBA, se imenuje STEP1.

Sistem uporablja obstoječo infrastrukturo klirinškega sistema EURO1. Z delovanjem je začel novembra 2000.

Sistem je namenjen procesiranju čezmejnih plačil malih vrednosti, ki niso nujna. Cilj vzpostavitve sistema je bil skrajšati roke izvršitve ter z vpeljavo standardov za ta plačila doseči višjo raven stopnje avtomatske obdelave plačil v bankah. Poravnava poteka enkrat dnevno, in sicer ob 14. uri preko sistema EURO1.

1.2.3.2 STEP2

Družba EBA Clearing pod okriljem EBA upravlja še en plačilni sistem z imenom STEP2. Slednji omogoča učinkovito procesiranje masovnih plačil majhnih vrednosti v evrih med bankami v EU. Sistem temelji na avtomatski obdelavi datotek s standardiziranimi plačilnimi sporočili, kar omogoča stroškovno učinkovito procesiranje čezmejnih plačil malih vrednosti v evrih. Poleg tega so prednosti sistema še preprosta in stroškovno učinkovita integracija z obstoječimi bančnimi sistemi in njegova centraliziranost. Dodatno nudi še podporo pri upravljanju likvidnosti z uskladitvijo posameznih likvidnostnih pozicij za vsa plačila v evrih (Pirnat, 2005, str. 60).

STEP2 udeležencem omogoča, da pošljejo plačilni nalog tudi dan prej (D-1) do 22. ure. Nalogi se čez noč procesirajo in poravnajo naslednji dan (D), ko EURO1 začne delovati, to je ob 7.30. Uro pozneje pa se plačila prejmejo.

STEP2 procesira veliko število plačilnih nalogov v mreži, ki je zelo varna. Sodelovanje v STEP2, ki omogoča udeležencem pošiljanje in prejemanje plačilnih nalogov, je omejeno na banke Evropskega ekonomskega območja (EEA – European Economic Area). Procesiranja plačil v sistemu ima svoj vrstni red. Najprej se poravnajo medbančna plačila in druga plačila v evrih, za tem so na vrsti plačila malih vrednosti in ne nujna plačila ter nazadnje plačila, oblikovana po tehničnih standardih (Features & Functioning of STEP2, 2006).

Banke članice EU lahko preko STEP2 izvršujejo čezmejna plačila malih vrednosti v evrih do višine 50.000,00 EUR, in sicer na banko prejemnika, ki je tudi dostopna preko sistema STEP2. Navedeni sistem plačil omogoča hitro, učinkovito in najcenejšo izvedbo plačil malih vrednosti. Da se lahko plačilni nalogi izvršijo preko omenjenega sistema, mora banka prejeti plačilni nalog, ki vsebuje naslednje podatke:

- znesek plačila do največ 50.000,00 EUR
- račun prejemnika plačila, zapisan v obliki IBAN (International Bank Account Number)
- BIC/SWIFT koda banke, pri kateri ima prejemnik račun
- popoln naziv in naslov prejemnika
- opcija SHA (nalogodajalec in koristnik krijeta stroške vsak svoje banke)

Obdelave plačil v STEP2 se lahko razdelijo na šest glavnih korakov:

- sprejem plačilnih nalogov v sistem STEP2
- izračun in nakazilo kritja s strani udeleženk sistema
- pošiljanje plačilnih nalogov v STEP2
- izračun in poravnava s sistemom
- odobritev udeleženk sistema
- razpošiljanje rezultatov obdelave udeleženkam STEP2

Datoteke s plačilnimi nalogi se pošljejo v STEP2. Tam se pregledajo, ugotovi se, če so izpolnjeni podatki v skladu z dogovorjenimi pravili, tako da se zagotovi STP (Straight-through Processing) izvrševanje plačil. To je avtomatično izvrševanje plačilnih nalogov, brez ročnih posegov v posameznih fazah obdelave nakazila. Če klirinški agent ugotovi, da nalog ne izpolnjuje STP kriterijev, zavrne obdelavo le-tega.

STEP2 za vsak plačilni nalog oblikuje sporočilo za procesiranje v sistemu EURO1. Na podlagi obdelanega plačila nato EURO1 pošlje v STEP2 sporočilo o poravnavi obveznosti in terjatev. Banke pošiljateljice pa od sistema STEP2 dobijo sporočila o poravnanih oziroma zavrnjenih plačilih.

Banka Slovenije je vključena v sistem STEP2 kot neposredna udeleženka od novembra 2004, hkrati pa je tudi udeleženka sistema EURO1, kjer ima poseben (t. i. PFP) status. Obenem velja, da so slovenske banke posredne udeleženke sistema STEP2. Nekatere slovenske banke posredno dostopajo do sistema preko BS, in sicer banke pošiljajo plačila v BS, ta pa pošlje plačila v imenu bank v EBA Clearing. Na enak način te banke prejemajo plačila iz sistema STEP2 preko BS, in sicer plačila, ki jih banke držav EU pošiljajo v STEP2. Nekaj slovenskih bank je vključenih v STEP2 preko svojih mater (neposrednih udeleženk sistema STEP2), ki imajo sedež v tujini.

1.2.4 Sistem SWIFT

SWIFT (Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication) je medbančna računalniška mreža in sistem za plačilni promet. Omogoča računalniško izmenjavo podatkov med bankami doma in v tujini. Sistem so vpeljale banke zaradi odprave glavne pomanjkljivosti dotedanjih sistemov. Ti sistemi so bili omejeni na geografska področja. SWIFT je bil usposobljen za delovanje leta 1977. Njegova največja prednost pa je, da je to globalen sistem.

Prednosti sistema SWIFT (Vičič, 2003, str. 27):

- zmanjšanje operativnih stroškov,
- boljše upravljanje s sredstvi (Cash Management),
- večja varnost in tajnost,
- minimalna možnost napak,
- enostaven dostop do korespondentov po vsem svetu,
- takojšnja izvršitev transakcij,

- enoten jezik in standardizirani postopki,
- izboljšana produktivnost prek avtomatizacije.

Namen SWIFT-a je zagotavljati zanesljivo sporočilnost, povezovalno programsko opremo in 24-urno globalno podporo približno 8.000 finančnim institucijam v 206 državah. Udeleženci SWIFT-a so banke, borzni posredniki in druge institucije, ki sodelujejo v poslih z vrednostnimi papirji.

Finančne institucije, ki so vključene v SWIFT, potrebujejo (Grujakovič, 2002, str. 12):

- varno komunikacijo (SWIFT eliminira negotovosti v prenosu informacij),
- varen dostop (avtentifikacija s sistemom pametnih kartic),
- sporočilno zaupnost (vsako sporočilo je šifrirano v fazi prenosa),
- avtentifikacijo sporočil (vsako sporočilo je avtentificirano s pomočjo skrivnega ključa),
- odgovornost (odgovornosti pošiljatelja, prejemnika in SWIFT so natančno opredeljene),
- znižanje stroškov (visoka stopnja standardizacije, eno samo mesto priključitve, konkurenčne cene, raznovrstnost, produktivnost),
- obdelavo od začetka do konca (sporočilni standardi, storitve informiranja, izobraževanje strank, analiza prometa),
- upravljanje z riziki (usklajevanje, kliring, zaupanja vredna tretja stranka, interna poročila),
- nadzor, da ne razmišljajo o sistemu (24-urna podpora, kultura varnosti in zanesljivosti).

1.2.4.1 Dejavnost sistema SWIFT

Glavna dejavnost SWIFT-a je izmenjevanje finančnih sporočil po njegovi mreži, ki jo sestavljajo računalniška oprema, najete linije in ustrezna programska oprema. Mreža zagotavlja sprejemljivost, veljavnost, shranjevanje in dobavo sporočil. SWIFT omogoča mednarodno bančno poslovanje brez fizičnega prenosa dokumentov, kar pomeni, da gre za hiter prenos informacij in odpravlja tveganje izgube dokumentov.

Zelo pomembna vloga SWIFT-a je pri prenosu podatkov, saj je možno poslati le pravilna sporočila. Omrežje sprejem potrdi le v primeru, da je sporočilo tudi logično pravilno. To pomeni, da gre za eno od veljavnih sporočil, da je naslov kreditne institucije pravilen, da je le-ta udeleženka sistema BPRČ (RTGS) in da je oznaka valute prava. Poleg tega mora biti izvedena potrditev prejema sporočila na strani uporabnika, preden SWIFT obravnava sporočilo za dokončno posredovano.

V sporočilih sistem uporablja mednarodne standarde za tekste organizacij ISO (International Organisation for Standardization) in ICC (International Chamber of Commerce), ki se uporabljajo kot dogovorjeni standardi v finančnih sporočilih. Standardi omogočajo lažje komuniciranje, avtomatizacijo, izboljšujejo produktivnost, znižujejo stroške in izločujejo napake.

1.2.4.2 Organiziranost sistema

Notranja organizacija SWIFT se razlikuje od države do države, glede na nacionalne zahteve. Vse države pa imajo nacionalno člansko skupino (National Member Group) ter uporabniško skupino (Users Group), ki usklajujeta zadeve SWIFT-a z nacionalnimi.

- Nacionalna članska skupina je sestavljena iz vseh bank, ki so članice v neki državi. Njena vloga je imenovanje kandidatov za volitve v odbor direktorjev ter stiki s tem odborom in izvršilnim komitejem.
- Uporabniško skupino sestavljajo vsi uporabniki v neki državi. Naloga te skupine je, da izvoli nacionalnega predstavnika, ki je predsednik skupine, in pomaga pri vzpostavljanju stikov med uporabniki v državi in SWIFT-om.

1.2.4.3 Komunikacija preko sistema SWIFT

Komunikacija preko SWIFT sistema poteka preko različnih tipov sporočil znotraj desetih kategorij. Za izvršitev prostih sporočil sta pomembni kategoriji 1 in 2 ter znotraj njih naslednja SWIFT sporočila: MT102, MT103/MT103+, MT202, MT205. V domačem medbančnem plačilnem prometu pa se uporabljajo naslednja SWIFT sporočila: MT103+, MT202 in MT205. MT103 se uporablja le izjemoma v povezavi s tolarskim plačilnim prometom s tujino. V nadaljevanju so ta sporočila tudi opisana (Standardi v medbančnem plačilnem prometu v državi, 2005, str. 10).

Sporočilo MT103 – plačilni nalog (za komitenta)

MT103 je plačilni nalog, ki se uporablja v medbančnem plačilnem prometu kot navodilo za brezpogojen prenos sredstev. V novembru 2003 je v svetu dokončno nadomestil plačilni nalog MT100. Dodatne zahteve, ki jih ni bilo mogoče v MT100 razporediti v druga polja, so se v MT100 vnašale v polje 72, kar pa je onemogočalo avtomatsko obdelavo plačil (STP). Ročni posegi so občutno predragi in teh stroškov ni mogoče prenesti na komitente. Tako je bil leta 1997 razvit nov plačilni nalog za prosta komercialna plačila MT103, ki se je lahko takrat uporabljal le v okviru MUG (Message User Group). To pomeni, da je bila za pošiljanje in prejemanje MT103 potrebna registracija pri SWIFT-u in sporazum med bankami, ki so želele uporabljati to sporočilo. Z 18. novembrom 2000 se je MT103 uvrstil med sporočila, ki so v splošni rabi.

Splošna zahteva za uporabo obrazca MT103 je, da morata biti nalogodajalec ali upravičenec oziroma oba nekreditni instituciji. Če sta tako nalogodajalec kot upravičenec kreditni instituciji, potem se MT103 ne sme uporabljati. V takšnih primerih se morajo uporabljati sporočila MT202 in MT205. Pri izvrševanju plačilnih navodil, ki vsebujejo za izvršitev plačila predhodno izpolnitev določenih pogojev, se MT103 ne uporablja (Vičič, 2003, str. 31).

Osnovni namen sporočila MT103 je pospešitev STP za kreditne prenose in ustreznost EC Direktivi 97/5/EC. Sporočilo MT103 omogoča strukturiran vnos:

- vseh kreditnih institucij, ki so nujne pri prenosu sredstev,
- nalogodajalca in upravičenca,
- stroškov – plačniki in zneski,
- deviznega tečaja,
- podatkov, ki jih nalogodajalec posreduje upravičencu,
- statističnih podatkov za centralno institucijo,
- SLA (Service Level Agreement).

MT103 lahko nastopa v treh različnih oblikah:

- osnovni MT103,
- MT103 +, ki je osnovni MT103 z dodatnimi kontrolami, kar omogoča višjo stopnjo STP,
- MT103 z razširjenimi podatki o nakazilu (Extended Remittance Information). Ti podatki (polje 77T) lahko vsebujejo do 9000 znakov in so lahko izpolnjeni tudi v drugih standardih, kot npr. EDIFACT. Izmenjava takšnega sporočila bo še naprej pogojena z MUG registracijo.

Sporočilo MT202 – medbančni prenos

Sporočilo MT202 se uporablja takrat, ko sta tako nalogodajalec kot koristnik finančni instituciji. Uporablja se za prenašanje sporočil med finančnimi institucijami izven države. To sporočilo pošilja banka nalogodajalka neposredno ali preko korespondenčnih bank banki upravičenki. Sporočilo se uporablja za prenos sredstev banki upravičenki. To sporočilo se lahko pošlje banki za prenos sredstev med več računi. Dodatno se lahko pošilja banki za obremenitev računa pošiljatelja in za odobritev računa, čigar imetnik je pošiljatelj pri banki, ki je določena v sporočilu.

V domačem plačilnem prometu se sporočilo MT202 uporablja za prenos sredstev med dvema udeleženkama v plačilnem sistemu BPRČ in kot plačilni nalog, posredovan v sistem žiro kliring.

Sporočilo MT205 – izvršitev medbančnega prenosa

To sporočilo pošilja prejemnik sporočila kategorije 2 (MT200, 201, 202, ali 205) neposredno ali preko korespondenčnih bank drugi kreditni instituciji, ki je locirana v isti državi kot pošiljatelj. Sporočilo se uporablja za nadaljnji prenos sredstev v državi.

V domačem plačilnem prometu se sporočilo MT205 uporablja v primeru, kadar pošiljatelj prenaša prejemniku (oba sta udeleženca plačilnega sistema BPRČ) inštrukcijo kreditne institucije, ki ima račun pri pošiljatelju (npr. hranilno-kreditna služba), za prenos sredstev drugi kreditni instituciji.

2 UPORABA PLAČILNIH INSTRUMENTOV PRI OPRAVLJANJU PLAČILNEGA PROMETA V BANKAH

Plačilni promet predstavljajo vsa gotovinska in brezgotovinska plačila, ki so opravljena med fizičnimi in pravnimi subjekti. Denar v gotovinski obliki se v plačilnem prometu pojavlja kot plačilno sredstvo, medtem ko so za brezgotovinski plačilni promet potrebni posebni plačilni instrumenti. Temeljni pogoj za opravljanje brezgotovinskega plačilnega prometa pri banki je, da ima plačnik pri njej odprt račun in na njem kritje. S prenosom vodenja računov pravnih oseb iz Agencije za plačilni promet v poslovne banke je to postal transakcijski račun. Pri tem je potrebno zagotoviti tudi enotno uporabo plačilnih instrumentov kot podlago za izplačilo denarnih sredstev z računa komitenta pri banki. Trendi plačilnih sistemov v svetu so usmerjeni k racionalizaciji plačilnih postopkov, zato je število plačilnih instrumentov, ki so v rabi v sodobnih sistemih, zelo majhno.

Glede na to, da so posli plačilnega prometa tipična storitev bank in podobnih kreditnih institucij, je potrebno razumevanje narave in razmerja v zvezi s plačilnimi instrumenti umestiti v okvir celovitega razmerja med banko in njenim komitentom. Odnos med banko in imetnikom transakcijskega računa je poseben pogodbeni odnos glede vodenja transakcijskega računa in opravljanja plačilnega prometa z imetnikovega računa. V nadaljevanju je najprej opisan transakcijski račun in njegova struktura, za tem pa še plačilni instrumenti, ki se uporabljajo pri opravljanju plačilnega prometa.

2.1 TRANSAKCIJSKI RAČUN KOMITENTA

Transakcijski račun (v nadaljevanju TRR) je račun, preko katerega banka opravlja gotovinska vplačila in izplačila denarnih sredstev in negotovinski plačilni promet imetnika TRR. Sredstva na transakcijskem računu so sredstva na vpogled, s katerimi lahko komitent razpolaga vsak trenutek (Transakcijski račun komitenta, 2006).

TRR je tudi osnovni račun pravne osebe v banki. Vsaka pravna oseba lahko v posamezni banki odpre več računov, preko katerih opravlja tako domači kot mednarodni plačilni promet. Za podjetja se računi vodijo v tolarjih, v evrih za valute držav članic monetarne unije in v ostalih valutah iz tečajnice Banke Slovenije.

2.1.1 Enotna struktura transakcijskega računa

Za določitev strukture TRR se uporablja enoten standard, kar pa ni veljalo za predhodnike tega računa (tekoči oziroma žiro račun). Prednost enotne strukture je lažje uvajanje elektronskega poslovanja. Enotna struktura omogoča lažje optično branje podatkov, zapis podatkov na magnetne medije in prenos podatkov na elektronski način. Banka lahko sredstva, ki jih prejme za svojo stranko na svoj TRR, takoj avtomatično usmeri na TRR stranke, ne da bi morala opraviti kakršen koli ročni poseg v dokumentacijo. Postopki v elektronski izmenjavi podatkov brez ročne

intervencije so definirani kot Straight through processing (STP) ter zagotavljajo pravilno in hitro usmeritev plačila od plačnika do njegovega poslovnega partnerja.

2.1.2 Nacionalna struktura transakcijskega računa v Evropi

Države EU in Evropskega ekonomskega prostora (EEA) si že od začetka svojega povezovanja prizadevajo, da bi poenotile in s tem pocenile medsebojno komuniciranje na vseh področjih gospodarstva in tudi na področju plačilnega prometa. Evropski komite za bančne standarde je na osnovi analize vseh struktur domačih bančnih računov v državah EU in EEA pripravil predloge za poenotenje strukture bančnega TRR. Bančni računi po posameznih državah imajo tako imenovano »domačo osnovno številko bančnega računa« (Basic Bank Account Number – BBAN). BBAN-i so v EU strukturirani različno glede na nacionalne standarde, imajo različno dolžino znakov, ki so lahko črkovni in numerični, uporabljajo različne načine kontrole itd. Vsi ti BBAN imajo določene skupne značilnosti, in sicer v vsaki strukturi se pojavlja (Povzetek uvedbe evra v Sloveniji, 2006, str. 6):

- identifikacija banke oziroma njene podružnice (b),
- identifikacija bančne stranke (a) in
- kontrolna številka (c).

Pretežno je BBAN v Evropi sestavljen na dva načina: $b + a + c$ ali $a + c + b$.

2.1.3 Mednarodna struktura transakcijskega računa

Na osnovi analize nacionalnih številke bančnih računov je Evropska komisija za bančne standarde (European Committee for Banking Standards – ECBS) v letu 1996 pripravila predlog tako imenovane mednarodne številke bančnega računa (International Bank Account Number – IBAN). IBAN poleg banke in stranke identificira tudi državo in vsebuje nadaljnje kontrole pravilnosti celotne številke računa. Z uveljavitvijo IBAN je omogočena avtomatična obdelava mednarodnih transakcij. Od marca 2003 uporablja IBAN tudi Slovenija. IBAN je sestavljen tako, da se pred BBAN postavijo štirje znaki (Uporaba enotnega standarda za zapis transakcijskega računa, 2006):

- dva črkovna znaka – oznaki za državo po ISO standardu (d) in
- dva numerična kontrolna znaka (e).

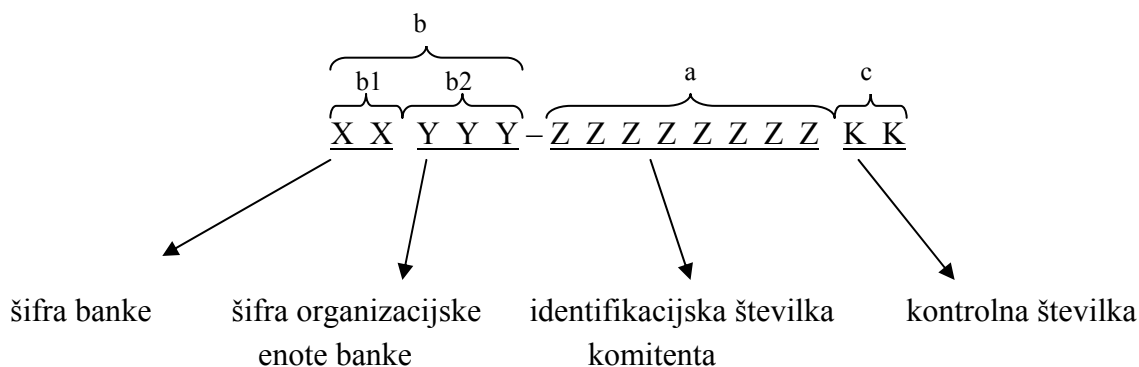
Celotni račun v strukturi IBAN je sestavljen takole: **IBAN = d + e + BBAN**

2.1.4 Struktura transakcijskega računa v Sloveniji

V Sloveniji je bila enotna struktura transakcijskega računa (BBAN) na podlagi priporočil ECBS potrjena že v letu 1995, uvajala pa se je postopoma hkrati z reformo plačilnih sistemov (uvedba sistema BPRČ in sistema žiro kliringa) ter prenosom plačilnega prometa za pravne osebe v bančno okolje. S preoblikovanjem tekočih in žiro računov občanov v strukturo transakcijskega računa je bil proces zaključen in transakcijski računi vseh bančnih strank imajo ne glede na status stranke enako strukturo. Petmestna identifikacija banke (b) se deli na dvomestno

identifikacijo same banke (b1) in na trimestno identifikacijo njene organizacijske enote (b2). Določitev osemestne identifikacije komitenta (a) je prepuščena vsaki banki posebej. Dvomestna kontrolna številka (c) se izračuna po poenostavljenem postopku standarda ISO 7064, MOD 97-10 (glej Prilogo 3). Slovenski transakcijski račun (BBAN) je sestavljen po sistemu **b + a + c**. Vsi znaki so numerični (Transakcijski račun, 2006).

Transakcijski račun s 15-številčno oznako v Sloveniji ima takšno obliko:

Primer: enotna številka TRR za devizni in tolarski del → 03138-1000020805

- 03 - identifikacija banke
- 138 - poslovalnica banke
- 10000208 - zaporedna številka
- 05 - dve kontrolni številki na celoten sklop števil

IBAN za transakcijske račune v Sloveniji se zapiše tako, da se pred transakcijski račun postavi oznaka Slovenije po ISO standardu in dva numerična kontrolna znaka.

- d: oznaka Slovenije – 2 mesti (SI)
- e: kontrolna številka – 2 mesti (izračun na podlagi standarda ISO 13616), za Slovenijo je to številka 56.

V registru transakcijskih računov vsebujejo podatki o številki transakcijskega računa tudi podatek o IBAN.

IBAN																		
				BBAN														
d	d	e	e	b1	b1	b2	b2	b2	a	a	a	a	a	a	a	a	c	c
Slovenija		Kontrolniki		Banka		OE banke		Identifikacija stranke								Kontrolniki		
S	I	5	6	0	5	1	0	0	8	0	0	0	0	3	2	8	7	5

Številke transakcijskih računov vseh imetnikov računov v Sloveniji imajo strukturo IBAN. Prav tako imajo IBAN strukturo bančni računi v evropskih državah članicah EU in njihovih zunanjih ozemljih nekaterih evropskih držav.

V primeru, da slovenski imetniki transakcijskih računov pričakujejo priliv v evrih iz ene od omenjenih evropskih držav, morajo osebi, ki jim bo nakazala denar, obvezno sporočiti svoj IBAN in tudi identifikacijsko kodo svoje banke (BIC), ki jo dobijo pri banki. V primeru pa, da domač imetnik transakcijskega računa plačuje v tujino, mora od osebe, ki ji nakazuje sredstva, obvezno pridobiti njen IBAN in BIC njene banke. BIC kodo potrebuje banka poslovnega partnerja, da bo znala pravilno in hitro usmeriti plačilo preko SWIFT omrežja na pravo banko.

Bančno identifikacijsko kodo (Bank Identifier Code - BIC) imajo vse banke, vključene v medbančno komunikacijsko omrežje SWIFT. Je univerzalna metoda identifikacije finančnih institucij in služi olajšanju avtomatizacije procesiranja telekomunikacijsko izmenjanih sporočil bančnih in finančnih institucij.

BIC koda je sestavljen iz 8 ali 11 znakov. Iz 11-ih znakov je sestavljena v primeru, da jo ima podružnica banke. Njena struktura je naslednja (Stanovnik, 2006, str. 14):

- koda banke (štirje črkovni znaki),
- koda države (dva črkovna znaka - oznaka države po ISO standardu),
- lokacijska koda (dva črkovno-numerična znaka, ki identificirata lokacijo institucije v določeni državi) in
- koda podružnice (tri črkovno-numerični znaki – le-ta je opcijška).

Primeri:

- BIC koda Banke Slovenije je: BSLJSI2X
- BIC koda Nove KBM, d. d. je: KBMASI2X
- BIC koda Nove KBM, d. d., Nova Gorica je: KBMASI 2XGOR

2.2 PLAČILNI INSTRUMENTI POSLOVANJA S TRANSAKCIJSKIM RAČUNOM

2.2.1 Plačilni nalog

Nalogodajalci odredajo plačila s plačilnim nalogom, ki se glasi na sredstva na njihovem TRR pri izvajalcu plačilnega prometa. Plačilni nalog je predvsem naročilo imetnika računa banki, da izvrši plačilo v breme kritja na računu ter v dobro določenega prejemnika bodisi s plačilom na prejemnikov račun ali z izplačilom določenega zneska prejemniku v gotovini ob ustrezni legitimaciji. Nalog za plačilo pa je hkrati tudi pooblastilo banki, da poseže po sredstvih na računu imetnika. Brez pooblastila lahko banka poseže po sredstvih le na podlagi sodne ali druge odločbe pristojnega organa.

Banke kot plačilni nalog obravnavajo obrazce, ki so opisani v naslednjih poglavjih.

2.2.1.1 Plačilni nalog (obrazec št. BN 01) v papirni ali elektronski obliki

Namenjen je pravnim in fizičnim osebam za kreditni prenos sredstev med transakcijskimi računi v Sloveniji. Z njim imetnik računa naroči banki, naj v breme njegovega računa prenese denarna sredstva na račun drugega imetnika računa. Pobudo za prenos daje dolžnik. Obrazec plačilnega naloga vsebuje vse pomembne podatke za plačilo (brezgotovinski prenos sredstev in plačilo v gotovini) ter za dvig in polog gotovine (Navodilo o uporabi, obliki in vsebini plačilnega naloga, 2006, str. 2).

Plačilni nalog sestavljajo štirje vodoravni deli:

- zgornji predel vsebuje ime PLAČILNI NALOG, njegov namen (plačilo, dvig ali polog gotovine) in nujnost,
- predel NALOGODAJALEC vsebuje: naziv, ulico, kraj in številko računa nalogodajalca, datum plačila, referenco, znesek, vrsto posla in namen plačila,
- predel PREJEMNIK vsebuje: naziv, ulico, kraj in številko računa prejemnika ter referenco,
- spodnji predel ima prostor za žig nalogodajalca, oznako tiskarne in letnico tiska, datum predložitve in podpis nalogodajalca.

Slika 6: Plačilni nalog BN 01

The image shows a digital form for a payment order (BN 01). It is divided into four main horizontal sections. The top section is for the payer (NALOGODAJALEC) and includes fields for name, address, account number, reference, amount, and date. The second section is for the payee (PREJEMNIK) and includes fields for name, address, and account number. The third section is for the issuer's stamp and signature, including a date field. The bottom section contains the printer's mark and the year. The form is titled 'Plačilni nalog' and has several dropdown menus for payment type and urgency.

Vir: Navodilo o uporabi, obliki in vsebini plačilnega naloga, 2006.

Posebnosti pri izpolnjevanju plačilnega naloga:

1. Izpolnjevanje naloga za dvig gotovine
Imetnik TRR izpolni vsa polja nalogodajalca in prejemnika, razen reference prejemnika in številke njegovega računa.
2. Izpolnjevanje naloga za polog gotovine
Vplačnik izpolni vsa polja nalogodajalca in prejemnika, razen številke računa nalogodajalca in njegovega sklica.

2.2.1.2 Posebna položnica (obrazec št. PP 01)

To je standardiziran papirni debetni plačilni nalog, ki ga izdajatelj – upnik izda dolžniku, da lahko ta gotovinsko ali brezgotovinsko poravna obveznost do upnika. V primerih brezgotovinskih poravn av obveznosti se obravnava kot nalog za obremenitev računa plačnika. S posebnimi položnicami je mogoče poravnati obveznosti na vseh bančnih okencih, bančnem avtomatu ali prek elektronskega bančništva. Banka posreduje upniku – izdajatelju posebne položnice podatke o plačilu obveznosti prek zbirnega centra.

Zbirni center so ustanovile banke in hranilnice, članice Združenja bank Slovenije, z namenom poenotenja postopkov z novimi plačilnimi instrumenti med udeleženci plačilnega sistema. Naloga Zbirnega centra je, da v elektronski obliki sprejema, sortira in posreduje informacije vsem udeležencem sistema ter hkrati vodi ustrezno statistično spremljavo poslovanja. Posebno položnico lahko izdaja samo izdajatelj, ki je vključen v zbirni center, tiskajo pa jih lahko le pooblašene tiskarne. Za izdajatelje posebnih položnic so primerna podjetja, ki v okviru redne dejavnosti kontinuirano izdajajo račune večjemu številu dolžnikov hkrati z naslova enakih pravnih razmerij (Navodilo o namenu, obliki in vsebini posebne položnice, 2006, str. 2-3).

Izdajatelj posebne položnice izpolni sledeče podatke (glej Sliko 7):

- talon, ki pripada stranki. Izpolnjuje se tako, da se v polju zneska piše z desno poravnavo, v ostalih poljih pa je poravnava v levo. Talon je sestavljen iz treh delov, in sicer:
 - zgornjega predela, ki je namenjen logotipu izdajatelja ali bar kode, odvisno od zahtev in želja izdajatelja;
 - srednjega predela, v katerega se vpišejo podatki o prejemniku, namenu izdaje, znesek, sklic, ime nalogodajalca, njegov naslov, kraj in poštna številka;
 - spodnjega predela, ki je predviden za žig in potrditev plačila. Ta del izpolni banka pri sprejemu posebne položnice;
- nalog za plačilo, ki je razdeljen na tri vodoravne predele in na dva navpična dela. Vsebino izpolni nalogodajalec ali plačnik položnice.
 - zgornji predel je namenjen za tiskanje logotipa izdajatelja ali bar kode, datuma plačila in za podpis nalogodajalca;
 - srednji predel sestavljata dva dela, in sicer prejemnik in nalogodajalec. Del prejemnika vsebuje opis namena izdaje, rok plačila, račun prejemnika, sklic, ime prejemnika, naslov prejemnika in njegov kraj in pošto, prostor za vpis banke, šifro povezave iz šifranta izdatkov ter šifro povezave iz šifranta prejemkov. Del nalogodajalca pa vsebuje znesek, ime nalogodajalca ali plačnika, njegov naslov in kraj;
 - spodnji predel je namenjen optičnemu odčitavanju podatkov.

Posebna položnica se lahko uporablja kot nalog za plačilo z gotovino in negotovinsko kot nalog za nakazilo. V skladu z dogovorom jo sprejemajo vse banke članice Združenja bank Slovenije. Plačilo s posebno položnico kot negotovinski nalog izvrši le matična banka nalagodajalca.

Slika 7: Posebna položnica PP 01

Vir: Posebna položnica, 2006.

2.2.1.3 Posebna nakaznica (obrazec št. PN 02)

Posebna nakaznica je standardiziran papirni plačilni nalog, s katerim nalagodajalec nakaže določen znesek denarnih sredstev upravičencu - prejemniku plačila in mu s tem omogoči dvig gotovine na bančnem okencu ali pa brezgotovinski prenos teh sredstev na njegov račun. Vključitev v poslovanje s posebno nakaznico pomeni, da bo proračunski uporabnik sklenil posebno pogodbo o izdaji posebnih nakaznic s poslovno banko, ki bo izdala in poslala posebne nakaznice upravičencem v svojem imenu in za svoj račun.

2.2.2 Ček

Ček je plačilni instrument za izplačilo denarnih sredstev iz dobroimetja na računu izdajatelja čeka (trasanta) pri banki upniku (trasatu). Banka se mora pri uporabi tega plačilnega instrumenta ravnati po veljavnih predpisih oziroma dogovorih, ki določajo pogoje in način unovčevanja čekov, to sta Zakon o čeku (Ur. l. SFRJ št. 52/1973) in Dogovor o načinu unovčevanja čekov (Združenje bank Slovenije).

Zakon o čeku določa šest obveznih sestavin čekovnega obrazca (glej Sliko 8):

- beseda ček v besedilu,
 - ime pozvane banke ali druge organizacije za plačilni promet (ki naj plača),
 - plačilni kraj (kjer moramo plačati),
 - nepogojni nalog za plačilo denarnega zneska,
 - kraj in datum izstavitve čeka,
 - podpis izstavitelja.
- } Natiskano
 ← Znesek vpišemo tudi z besedo
 } Izpolnimo in podpišemo

Slika 8: Ček

Plaćajte za ta ček z računa št. 01000-0000400014 SIT

z besedami

upravičencu
ki tega čeka ne more prenesti na drugo osebo

Kraj in datum

Podpis

Serijska številka X Številka TRR X Znesek X Šifra trasata X Tekst

0000401296580J

00040440J 17H

Obrazec 19-c CETIS 010874-03/03885-02 Prosimo, ne pišite in ne žigosajte v tem prostoru.

Vir: Lasten.

Elementi čeka:

1. Banka izdaja čekovne blankete polnoletnim imetnikom osebnega računa, ki poslujejo z osebnim računom, na katerem je omogočeno čekovno poslovanje.
2. Banka vodi evidenco izdanih čekovnih blanketov imetniku osebnega računa.
3. Čeki so lahko izstavljeni samo v tolarjih in unovčljivi v Sloveniji.
4. Banka izdaja tudi zlate čekovne blankete, opremljene z izjavo banke o jamstvu do zneska 100.000 tolarjev. Izdaja zlatih čekovnih blanketov je pogojena s predhodnim kritjem v celotnem znesku, za katerega banka jamči, da ga bo plačala. Izdajatelj čeka izpolni ček tako, da vpiše znesek tolarjev s številko in besedo, firmo in naslov ali ime in priimek ter naslov upravičenca, kraj in datum izdaje čeka ter se podpiše. Če manjka eden od naštetih elementov, je ček nepopoln in neveljaven.
5. Ček mora biti izpolnjen čitljivo, s črnilom ali kemičnim svinčnikom modre ali črne barve. Podpis na čeku mora biti enak podpisu na kartici osebnega računa.
6. Na čeku se ne sme ničesar pripisovati, popravljati ali brisati. Ob izdaji čeka se mora imetnik obvezno podpisati na ček v prisotnosti prejemnika.
7. Če obstaja dvom pri ugotavljanju identitete, lahko prejemnik čeka zahteva podpis na hrbtni strani čeka ali predložitev veljavnega osebnega dokumenta.
8. Čekovne blankete lahko dobijo tudi pooblašcene osebe, starejše od 18 let.
9. Za vsak izdan čekovni blanket banka imetniku osebnega računa zaračuna stroške po vsakokrat veljavnem ceniku.

Prednosti čeka:

- Stalno lahko plačujemo, ne da bi tvegali kot pri poslovanju z gotovino.
- Brez obsežnih manipulacij lahko plačamo tudi večje vsote.
- Preprosto poravnamo tudi »neokrogle vsote«.

Slabosti čeka:

- sprejem nekritih čekov (čeki za znesek, ki presegajo dobroimetje na računu),
- sprejem čekov s ponarejenimi podpisi (Ta nevarnost zlasti obstaja, če lastnik izgubi čekovne obrazce.) Čeki so imetniški papirji, zato jih lahko unovči vsakdo (pod določenimi pogoji).

Unovčevanje čeka (Dogovor o načinu unovčevanja čekov, 2000):

1. Izdajatelj čeka je dolžan zagotoviti kritje na računu pred izdajo čeka.
2. Banka izplača upravičencu (remitentu) nanj trasiran ček, če je pravilno izpolnjen, pod pogojem, da je imetnik osebnega računa zagotovil kritje na osebnem računu v višini zneska na čeku ter da je ček predložen banki na unovčenje po določbah Zakona o čeku.
3. Upravičenec je dolžan predložiti ček na unovčenje najkasneje v 15 dneh od datuma izdaje, če sta kraj izdaje in plačila različna, če pa sta kraj izdaje in plačila ista, pa v 8 dneh od datuma izdaje čeka (po določenih 12. čl. Zakona o čeku). Po tem datumu je upravičenec dolžan ček poslati banki na unovčenje v poslovalnico, ki vodi račun izdajatelja čeka.
4. Banka upravičencu za unovčenje čeka po 15 dneh od dneva izdaje zaračuna nadomestilo.
5. Ček zastara v roku 6 mesecev od datuma izstavitve na čeku. Po tem roku banka izplača ček samo po predhodnem pisnem soglasju imetnika osebnega računa.
6. Čeki, izdani v času, ko na računu ni kritja, se obravnavajo kot čeki brez kritja. Izdajatelj, ki izda tak ček, stori kaznivo dejanje izdaje čeka brez kritja po 253. členu Kazenskega zakonika Republike Slovenije (Ur. l. RS št. 95/2004) oziroma prekršek po Zakonu o čeku.

2.2.3 Plačila na podlagi pooblastila imetnika transakcijskega računa banki

Izplačila s transakcijskega računa lahko banka opravlja le na pogodbeni podlagi. Opravljanje plačilnega prometa je namreč storitev, ki je v osnovi pogodbeni odnos med banko in njenim komitentom. Banka je predvsem mandatar imetnika transakcijskega računa kot naročnika.

Krog pravnih poslov, ki so lahko podlaga za pooblastilo banki za izplačilo sredstev s transakcijskega računa, ni zaključen. Njihova značilnost je v tem, da gre običajno za tristrano pravno razmerje, kjer imetnik transakcijskega računa pooblašča po eni strani upravičenca (navadno upnika), da banki predloži določeno obliko naloga, ki je podlaga za izplačilo, po drugi strani pa pooblašča banko, da v breme njegovega računa opravi izplačilo zneska upravičencu oziroma upniku po predložitvi takšnega naloga (lahko z dodatnimi pogoji glede pravilnosti naloga, pravočasnosti ...). Obravnavano pooblastilo imetnika transakcijskega računa banki je lahko dano ob dospelosti obveznosti v plačilo ali vnaprej (Novi plačilni instrumenti, 2006).

1. Imetnik transakcijskega računa lahko pooblasti banko, da v breme njegovega računa opravi plačilo zneska upniku zlasti na podlagi izdane menice, ki jo menični upnik predloži v plačilo pri banki, ki je na menici označena kot oseba, pri kateri je menica plačljiva (domiciliat).

Banka je v funkciji domiciliata zgolj pooblaščenka meničnega dolžnika (trasata) in sama ni menični zavezanec. Zato mora imeti za izplačilo menice trasatovo pooblastilo. Na dan dospelosti oziroma v roku dveh delovnih dni po Zakonu o menici (Ur. l. FLRJ št. 104/1946) menični upnik predloži menico banki domiciliatu. Banka nato pozove glavnega meničnega dolžnika, ki ima pri njej transakcijski račun in od njega zahteva pooblastilo (nalog) za izplačilo te menice v breme kritja na njegovem transakcijskem računu. Če dolžnik banki ne da pooblastila, banka ni upravičena izplačati meničnega zneska, čeprav so sredstva na računu. Če menica ni plačana ali je plačana samo delno, mora menični upnik vložiti protest, da ne bi izgubil meničnega regresa, razen če je na menici klavzula »brez protesta«.⁴

Pri menicah torej v bančnem okolju ni avtomatskega izplačila z računa. Upniki zato ob predložitvi domicilirane menice banke ne izpolnjujejo še naloga za unovčenje, kot je bilo to pri Agenciji RS za plačilni promet. Že izdane menice, ki pri rubriki »plačljivo pri« vsebujejo navedbo enote Agencije za plačilni promet in številko dolžnikovega žiro računa, so veljavne, vendar tako kot da rubrika navedbe domiciliata ne bi bila izpolnjena. Domiciliat po menični zakonodaji ni bistvena sestavina menice, ampak je menica lahko plačljiva pri tretji osebi, kar določa 4. člen Zakona o menici. Pri navedbi domiciliata na menici, kot strogo formalnem vrednostnem papirju, torej ni pravnega nasledstva žiro računa s transakcijskim računom. Menični upnik zato menico, kjer je kot domiciliat navedena še enota Agencije za plačilni promet, predloži v plačilo samemu meničnemu dolžniku, enako kot vse nedomicilirane menice.

2. V pooblastilu imetnika transakcijskega računa imajo podlago tudi naslednji plačilni instrumenti (Dogovor o načinu poslovanja s plačilnimi instrumenti, 2003, str. 2-3):
 - a) Trajni nalog pri banki je kreditni plačilni instrument - posebna oblika negotovinske poravnave obveznosti, ki se lahko izvrši na plačnikovem računu. Pri poravnavanju obveznosti s trajnim nalogom plačnik pooblasti banko, da pod določenimi pogoji, na določen dan v nekem časovnem obdobju izvrši plačilo fiksnega zneska v dobro transakcijskega računa določenega upnika. Trajni nalog se tako uporablja za izvršitev plačil vnaprej znanih, fiksnih vrednosti (varčevanja, rente, krediti ...).
 - b) Direktna obremenitev je debetni plačilni instrument - posebna oblika negotovinske poravnave obveznosti, ki se izvrši na plačnikovem računu. Plačnik sklene pogodbo z upnikom in banko. S pogodbo pooblasti upnika, da pod določenimi pogoji, na določen dan banki predloži nalog za obremenitev računa plačnika v višini zneska za opravljeno storitev. Sestavni del te pogodbe je obrazec Direktna obremenitev – pooblastilo, ki ga plačnik dobi in podpiše pri upniku ali pri banki. Direktna obremenitev se uporablja za izvršitev plačil vnaprej neznanih vrednosti.

⁴ To od bank zahteva hitro ravnanje, saj je menični upnik vezan na protestne roke: Protest zaradi neplačila menice, plačljive na določen dan ali na določen čas po dnevu izdaje ali po vpogledu, se mora napraviti na enega od dveh delavnikov, ki prideta takoj za plačilnim dnem menice. Če gre za menico, plačljivo po vpogledu, se mora protest napraviti v roku za predložitev v plačilo (1 leto od dneva izdaje).

- c) Direktna odobritev je kreditni plačilni instrument - posebna oblika negotovinskega nakazila denarnih sredstev, ki se izvrši v dobro računa prejemnika plačila. Pooblastilo imetnika TRR (nalogodajalca) je vsebovano v pogodbi z banko, v kateri je opredeljena tudi vrsta direktne odobritve (plače, pokojnine, dividende, socialne pomoči, honorarji, odplačila kreditov, administrativne prepovedi ...). Za izplačilo pripravi nalogodajalec podatke za vse prejemnike plačila z direktno odobritvijo in jih posreduje svoji banki, ki v breme plačnikovega računa opravi izplačilo določenim prejemnikom. Direktna odobritev se uporablja za izvršitev plačil večjemu številu prejemnikov in olajšuje administrativno delo pri plačniku, ki posreduje svoji banki le zbirni podatek in ne posamičnih nalogov za plačilo.
3. V skupino opravljanja plačil na podlagi pooblastila imetnika transakcijskega računa sodi tudi nalog za unovčenje upravičenca akreditiva. Pri tem se za pooblastilo imetnika računa šteje sama vloga, s katero komitent banke (kupec/dolžnik) prosi svojo banko, da odpre akreditiv v korist upravičenca. V tem dokumentu je pooblastilo, da lahko banka ob izpolnjenih pogojih na dan črpanja akreditiva obremeni njegov račun.

2.2.4 Izplačila brez soglasja imetnika računa

Banka izvede plačilo brez soglasja imetnika transakcijskega računa na podlagi:

- a) sodnega sklepa o izvršbi na denarna sredstva imetnika transakcijskega računa kot dolžnika,
- b) izvršljivega sklepa o prisilni izterjavi davčnega oziroma carinskega organa ali drugega organa, kadar so za izvršbo po posebnih predpisih dolžni uporabljati Zakon o davčnem postopku (Ur. l. RS št. 54/2004).

Plačila, ki jih odredajo nalogodajalci – imetniki TRR bodisi s plačilnim nalogom, čekom ali s pooblastilom, banka izvrši, če je za njihovo izvršitev stanje sredstev na transakcijskem računu ali stanje neporabljenega okvirnega kredita na tem računu, medtem ko se izplačila brez soglasja imetnika računa izvršujejo samo iz stanja sredstev na TRR. Skladno z Zakonom o izvršbi in zavarovanju (Ur. l. RS št. 51/1998) se namreč izplačila na podlagi sklepov o izvršbi opravijo iz sredstev na računu, enako velja za izplačila na podlagi sklepov o prisilni izterjavi po 54. členu Zakona o davčnem postopku.

3 UVEDBA EVRA V SLOVENIJI

Slovenija se je z vstopom v Evropsko unijo 1. maja 2004 zavezala za uvedbo skupne evropske valute – evra. Države članice, ki so evro že uvedle, so to storile po enem samem, to je madridskem scenariju, ki predvideva prehodno obdobje. Prehodno obdobje je tedaj narekovala zlasti okoliščina, da je bil evro najprej uveden kot knjižni denar in šele kasneje tudi v obliki bankovcev in kovancev. Prehodno obdobje je datumsko določalo čas za tiskanje evro bankovcev in kovanje evro kovancev ter za logistične priprave zamenjave gotovine. Začelo se je 1. 1. 1999

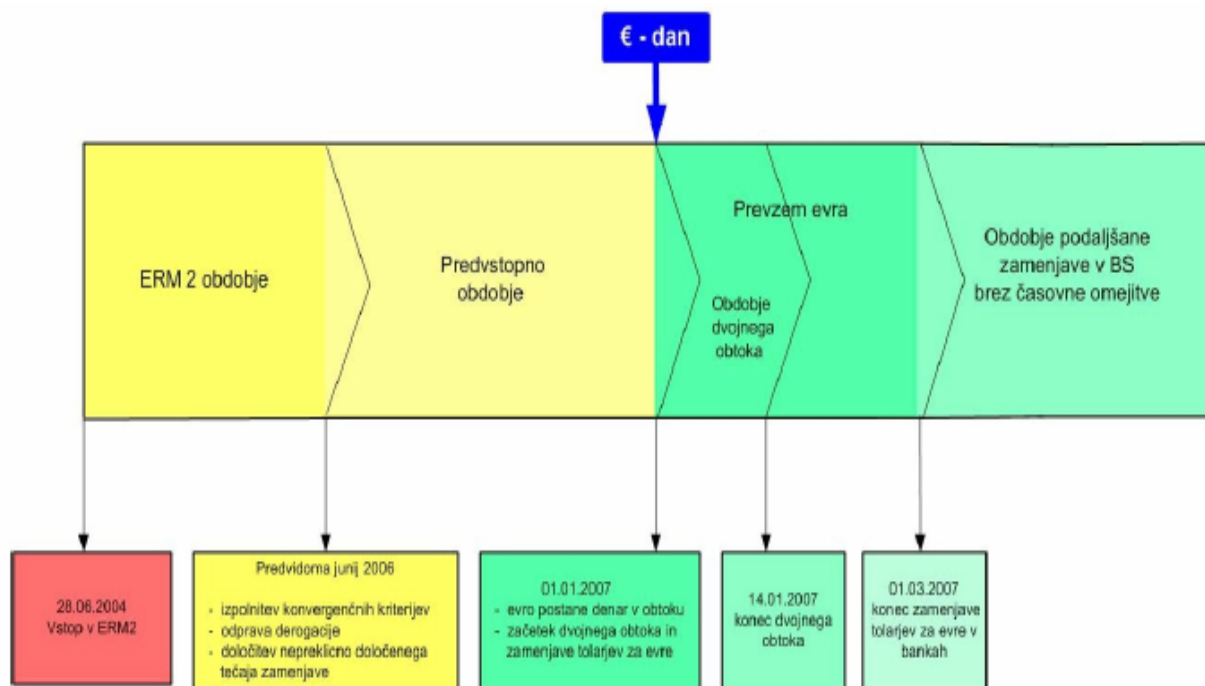
in končalo 31. 12. 2001. Države članice, ki bodo prevzemale evro, mednje sodi tudi Slovenija, se bodo lahko odločale med tremi različnimi scenariji, in sicer (Načrt uvedbe evra, 2005, str. 6–8):

- po tradicionalnem madridskem scenariju, to je s prehodnim obdobjem, le da ne bo datumsko določeno. V tem scenariju se v prehodnem obdobju v domačem plačilnem prometu uporabljata dve valuti – dotedanja nacionalna in evro;
- scenarij takojšnje uvedbe (veliki pok), po tem scenariju poteka sprejetje evra kot valute države in uvedba evro bankovcev in evro kovancev istočasno;
- scenarij velikega poka z opuščanjem (phasing out), ki predvideva takojšnjo uvedbo evra z možnostjo uporabe nacionalne valute v določenih pravnih instrumentih (računi, poslovne knjige ...) v omejenem obdobju, ki naj ne bi bilo daljše od enega leta. Od uvedbe evra naprej se v domačem plačilnem prometu uporablja samo ena valuta.

Države članice, ki evro šele uvajajo, se same odločijo, katerega izmed naštetih scenarijev bodo izbrale. Tako sta se Vlada Republike Slovenije in Banka Slovenije že ob sprejetju osnovnega Načrta za uvedbo evra januarja 2005 odločili, da je za Slovenijo najbolj primeren scenarij velikega poka.

Načrt uvedbe evra predvideva obdobje dvojnega obtoka v času od 1. 1. 2007 do 14. 1. 2007. V tem obdobju se bodo kot zakonito plačilno sredstvo uporabljali tudi tolarski bankovci in kovanci. Z njimi se bo lahko še vedno plačevalo, vendar se bodo, v primeru razlik med vrednostjo, zaračunano za blago ali storitev, in prejetim plačilom v tolarskih bankovcih ali kovancih vračali evri.

Slika 9: Časovni potek aktivnosti pri prevzemu evra v Sloveniji

Vir: Načrt uvedbe evra v Republiki Sloveniji: prva dopolnitev, 2006.

Med pogoje za prevzem evra kot domače valute spadajo:

- uskladitev nacionalne zakonodaje z ustanovitveno pogodbo EU in statutom ECB,
- izpolnjevanje ekonomskih kriterijev vzdržne konvergence – Maastrichtski kriteriji.

Tabela 1: Maastrichtski kriteriji in njihovo izpolnjevanje s strani Slovenije

	KRITERIJ	SLOVENIJA
Inflacija (v %, januar 2006)	2,6	2,5
Dolgoročna OM (v %, januar 2005)	5,4	3,8
Javni deficit (% BDP, 2005)*	-3,0	-1,7
Javni dolg (% BDP, 2005)*	60,0	29,0
Stabilnost tečaja	najmanj 2-letno bivanje v ERM II	

* ocena iz konvergenčnega programa

Vir: Jašovič, 2006, str. 5.

3.1 PRIPRAVE NA UVEDBO EVRA

Priprave na prevzem evra so v Sloveniji v polnem teku. Vodita jih Vlada Republike Slovenije in Banka Slovenije. Vključene pa so tudi vse pomembne institucije, tako na državni kot na lokalni ravni. Skupna valuta je spodbuda predvsem gospodarstvu, saj zmanjšuje stroške transakcij in valutno tveganje. Za banke v glavnem pomeni zaostrovanje razmer, v katerih poslujejo. V času priprav je največji pritisk na banke predvsem povečevanje stroškov. Informacijska tehnologija, plačilni promet, logistika gotovine, pravne zadeve, razvoj novih produktov in marketing so področja, kjer bo intenzivnost dela v času priprav na uvedbo evra največja in vsako od teh področij je povezano tudi s stroški.

Priprave na uvedbo evra posegajo na vsa področja bančnega delovanja, najbolj pa so vezane na informacijsko tehnologijo. Treba bo prilagoditi sisteme, da bodo podpirali evro kot domačo valuto, in izločiti tolar. Vse aktivne posle, ki ne bodo poravnani do uvedbe evra, bo treba preračunati na novo valuto. Baze podatkov bo treba preračunati glede na menjalno razmerje med evrom in tolarjem, ki znaša 239,640 SIT za 1 EUR, in zagotoviti konsistentnost obstoječih podatkov z novimi podatki.

Uvedba nove valute je tudi logističen problem. Prepeljati bo namreč treba denar iz tiskarn v državo. Oskrbeti bo treba z gotovino banke in podjetja, v relativno kratkem času nadomestiti tolarstvo gotovino z evri in nato tolarje tudi uničiti.

3.1.1 Načelo kontinuitete pogodb

S pravnega stališča pomeni prehod na novo valuto precej sprememb. Potrebno bo prilagoditi dokumente, obrazce in tudi pogodbe. V Sloveniji bo potrebno prilagoditi predvsem Zakon o denarni enoti (Ur. l. RS št. 33/1992). Vnaprej bo veljalo načelo kontinuitete obstoječih pogodb, ki je določeno v tretjem členu Uredbe sveta (ES) 1103/97. Slednja določa, da uvedba evra v

ničemer ne spreminja medsebojnih pravic in obveznosti pogodbenih strank oziroma drugih določil pogodbe. Prezem nove valute ne vpliva na spremembo pogojev iz pravnih instrumentov in ne odvezuje od obveznosti, ki izhajajo iz njih. Ravno tako pa ne dovoljuje neizpolnjevanje teh obveznosti.

3.1.2 Dvojno označevanje cen

Dvojen prikaz cen se nanaša tako na bančne izpiske, cene v trgovinah, cenike javnih družb, zavarovalnic in javnih gospodarskih družb in na dvojen prikaz cen na njihovih računih. Namen dvojnega označevanja cen je predvsem omogočiti urejen prehod zamenjave valute, postopno prilagajanje in pripravo potrošnikov na vrednotenje cen blaga in storitev v novi valuti ter s primerljivostjo cen preprečiti zvišanje inflacije zaradi uvedbe evra (Načrt uvedbe evra, druga dopolnitev, 2006, str. 6).

Pred določitvijo nepreklicnega tečaja zamenjave se je za preračunavanje cen uporabljal centralni tečaj, ki je bil določen ob vstopu Slovenije v ERM II (1 EUR = 239,640 SIT). Od 11. julija 2006 dalje se še vedno uporablja isti tečaj, saj je bil kot tečaj zamenjave določen centralni tečaj. Obveznost pri prikazu cen v tolarjih in evrih pred uvedbo evra imajo predvsem podjetja, ki svoje blago in storitve ponujajo končnim potrošnikom. Pred uvedbo evra velja za vodilno valuto pri dvojnem označevanju tolar, po 1. januarju 2007 pa bo nova vodilna valuta evro. Obveznost dvojnega označevanja bo trajala do 30. junija 2007.

Z dvojnim označevanjem cen je povezano tudi zaokroževanje. Pri zaokroževanju je pomembno, da je menjalno razmerje oziroma devizni tečaj določen kot en evro v razmerju z nacionalno valuto ter vsebuje šest značilnih števil, npr. 1 EUR = 239,640 SIT. Pravila zaokroževanja določajo, da morajo biti denarni zneski, ki jih je potrebno plačati ali vknjižiti potem, ko je bil znesek zaokrožen v enote evra ali tolarja, zaokrožiti na najbližji cent oziroma stotin. Če je rezultat preračunavanja znesek, ki je točno na sredini, se ta zaokroži navzgor (glej Prilogo 5).

3.1.3 Poslovanje s karticami – POS terminali in poslovanje bančnih avtomatov

Avtomati, tj. POS terminali in bankomati predstavljajo pomembno področje informacijske tehnologije. Vsakega izmed njih je treba prilagoditi novi valuti. Zagotoviti je treba tudi, da bodo bankomati zadnji dan v letu 2006 še dajali tolarje, naslednji dan pa le še evre. Z informacijsko tehnologijo je povezano tudi področje plačilnega prometa, saj se bo Slovenija vključila v evropske sisteme poravnavanja plačil.

Banke bodo skupaj z Bankartom (podjetjem, ki nudi podporo za delovanje mreže bankomatov v Sloveniji) v drugi polovici leta 2006 izvajale prilagoditve programske opreme in kaset za bankovce, da bo možno dvigovanje tolarskih bankovcev do vključno 31. 12. 2006; od 1. 1. 2007 dalje pa evro bankovce po 10 oziroma 20 EUR. Bankomati bodo dajali tolarje do 31. 12. 2006 do 21. ure. Potem bo njihovo delovanje prekinjeno za približno 3 ure zaradi priprav, da bodo po

polnoči že operativni za evre. Bankomate bodo po polnoči začeli postopno vključevati, pri tem pa bodo upoštevali merilo regijske pokritosti in pogostosti uporabe bančnih avtomatov. Najkasnejši rok za vključitev vseh bankomatov je 24 ur, to je do polnoči 1. 1. 2007 (Evro za vse nas, 2006, str. 5).

Tudi poslovanje s karticami bo ob prehodu na evro ovirano oziroma prekinjeno. V noči z 31. 12. 2006 na 1. 1. 2007 POS terminali ne bodo delovali od 23. do 1. ure. Znesek plačil na potrdilih bo do polnoči zadnjega dne v letu 2006 izpisan še v tolarjih, kasneje pa v evrih. Bremenitev računov imetnikov kartic za plačila, ki bodo opravljena na POS terminalih v dneh od 29. do 31. decembra 2006, bo izvršena po 1. januarju 2007 v evrih.

3.1.4 Dvigovanje evro gotovine in plačevanje z njo v obdobju dvojnega obtoka

S 1. januarjem 2007 bodo banke samodejno preračunale stanja v tolarjih na transakcijskih (osebnih) računih, hranilnih knjižicah, depozitih, varčevanjih, kreditih, itd. v evre. Preračun tolarjev v evre bo opravljen po tečaju zamenjave.

Ko bodo 3. 1. 2007 banke odprle poslovne enote za svoje stranke, bodo izplačevale gotovino in prejemale vplačila na račune strank v evrih ter zamenjevale tolarško gotovino za evre. Pologe na račune pa bodo v tolarjih prejemale še do 14. 1. 2007.

Od 1. 1. 2007 do 14. 1. 2007 bo še mogoče plačevati z gotovino v tolarjih, ne bo pa dovoljeno izplačevanje tolarške gotovine. Tolarško gotovino bo banka sprejela, plačilo oz. nakazilo pa izvedla v evrih, saj bo negotovinski promet po 1. 1. 2007 potekal izključno le v evrih. Prav tako bo banka na željo stranke zamenjala tolarško gotovino v evre, vendar le do 1. 3. 2007, po tem datumu pa bo mogoče brezplačno zamenjati tolarje v evre le v Banki Slovenije.

3.2 SPREMEMBE V PLAČILNIH SISTEMIH V SLOVENIJI PO PREVZEMU EVRA

Slovenija bo s 1. 1. 2007 sprejela evro kot novo zakonito plačilno sredstvo. Prevzem nove valute bo za seboj prinesel veliko sprememb. V nadaljevanju so opisane spremembe, ki jih bo izpeljala Banka Slovenije, predvsem na področju medbančnih plačilnih sistemov. Naštete pa so tudi vse aktivnosti, ki jih bo potrebno izvesti, preden bodo 3. januarja 2007 sistemi pričeli z izvajanjem plačil.

3.2.1 Sistem BPRČ

S prevzemom evra bo sistem BPRČ prenehal poslovati. Zadnji delovni dan bo namreč 29. 12. 2006. S tem se bodo medbančne poravnave domačih plačil velikih vrednosti opravljale preko sistema TARGET (sistem RTGS^{plus}). Vsa plačila velikih vrednosti, ki jih bodo banke sprejele po zapiranju sistema (29. 12. 2006), bodo pretvorile v evro in poslale v medbančno poravnavo v sistem TARGET prvi delovni dan, to je 3. 1. 2007.

Sistem TARGET je nemška različica sistema BPRČ, katere upravljaavec je nemška centralna banka. Ravno tako kot v BPRČ sistemu se tudi v TARGET-u plačila poravnava v realnem času (D+0). Kasneje, ko bo na voljo sistem TARGET2, ki bo vseevropski plačilni sistem, se bodo vsa plačila izvajala preko njega. To bo predvidoma v novembru leta 2007. Sistem bo deloval na enak princip kot BPRČ, le da bo za celotno Evropsko unijo.

Glavne aktivnosti za zapiranje sistema BPRČ (Prehod na evro, 2006, str. 10):

- Zadnji dan poslovanja bo sistem podaljšal urnik delovanja do 21.30.
- Pretvorila se bodo stanja sredstev na računih bank in hranilnic iz tolarjev v evre in sredstva se bodo prenesla na domače račune, ki jih bodo banke in hranilnice odprle pri Banki Slovenije.
- Podatki o prometu in stanju na računih BS, bank in hranilnic za dan 29. 12. 2006 se bodo prenesli v glavno knjigo BS.
- Zadnja aktivnost pa je zapiranje in arhiviranje podatkov.

3.2.2 Sistem žiro kliring

Do vključno 29. 12. 2006 bo sistem posloval še v tolarjih, od 3. januarja 2007 dalje pa se bodo domača plačila malih vrednosti (do 8.400 EUR – BS to mejo lahko še spremeni) obdelovala le še v evrih. Sistem pa bo namenjen le plačilom na račune pri bankah s sedežem v Republiki Sloveniji.

Domača plačila malih vrednosti v evrih se bodo poravnala preko domačega sistema žiro kliring z enakimi urniki in roki poravnave kot do sedaj. Neto poravnave se bodo še vedno opravljale 5 krat dnevno in vsi posredovani nalogi bodo izvršeni isti delovni dan. Članice sistema bodo vse slovenske banke.

Glavne aktivnosti pri prehodu poslovanja v EUR (Prehod na evro, 2006, str. 10):

- Sistem žiro kliring bo zaključil poslovanje v tolarjih 29. decembra 2006 in bo podaljšal urnik delovanja do 20. ure.
- Sledili bodo dnevni prepisi in arhiviranje podatkov.
- Potekale bodo priprave sistema na sprejem in obdelavo plačil v novi valuti.
- 3. januarja 2007 se bo sistem odprl za obdelavo plačil v evrih, neto pozicije udeleženk žiro kliringa pa se bodo poravnale v sistemu TARGET (ne več v BPRČ).
- Vsa kreditna plačila v tolarjih, ki jih bodo banke sprejele zadnji delovni dan v popoldanskem času ali še 30. decembra 2006, bodo obdelale v svojih obdelavah, medbančna plačila pa pretvorile v evre in poslale v žiro kliring šele 3. januarja 2007 v evro valuti.

3.2.3 Sistem STEP2

Banke že sedaj pošiljajo čezmejna plačila majhnih vrednosti, to je do vrednosti 50.000 EUR, v evro valuti preko skupne vstopne točke v BS. Zato prevzem evra ne bo vplival na pošiljanje in sprejemanje plačil iz oziroma v sistem STEP2, na obdelave pri bankah in v Banki Slovenije. Poravnava plačil STEP2 v evrih se bo izvajala preko poravnalnih računov v sistemu TARGET, v katerem banke same poravnajo obveznosti do BS.

Po prevzemu evra se bodo čezmejna plačila do 50.000 EUR še vedno izvrševala preko sistema STEP2. Pogoji bo uporaba IBAN (mednarodna številka bančnega računa) in BIC kode (identifikacijska koda banke). Sistem bo namenjen smo čezmejnimi plačili v evrih na banke, ki so dosegljive preko STEP2, in sicer vseh držav članic Evropske unije. Omogočal pa bo tudi izvrševanje domačih plačil do 50.000 EUR. Za razliko od prejšnjih dveh opisanih sistemov pa ima STEP2 valuto izvršitve en delovni dan po posredovanju naloga v sistem (D+1).

3.2.4 Sistem TARGET (RTGS^{plus})

Domača medbančna plačila v državi in čezmejna nujna in velika plačila znotraj EU se bodo poravnala v sistemu TARGET. Poravnava bo izvedena v realnem času, to je na dan posredovanja naloga v sistem (D+0).

Sistem bo posloval že 2. januarja 2007, ker pa je v Sloveniji praznik, se bodo ta dan izvedle naslednje aktivnosti (Plačilni promet ob uvedbi evra, 2006):

- sprejem plačil iz sistema TARGET, ki bodo obdelana s tem datumom v dobro poravnalnih računov bank v sistemu RTGS^{plus},
- deponiranje čez noč, mejno posojanje,
- vzpostavitev neto pozicije BS nasproti evro sistemu,
- izvajanje nekaj plačil Banke Slovenije, bank in hranilnic (domačih in čezmejnih plačil) v sistemu TARGET kot preizkus poslovanja v produkcijskem okolju pred 3. januarjem 2007, ko bo plačilni promet moral potekati tekoče.

3.3 SPREMEMBA V PLAČILNIH INSTRUMENTIH PO UVEDBI EVRA

V zvezi z negotovinskim plačevanjem v evrih potekajo priprave predvsem na prilagoditvi nekaterih plačilnih instrumentov, na preračunu stanj na računih komitentov in prilagoditvi tehnološke podpore za obdelavo negotovinskih transakcij v evro valuti.

Od 1. 1. 2007 dalje bodo v veljavi novi plačilni instrumenti za plačevanje, in sicer plačilni nalog (BN 02), posebna položnica (PP 02) in posebna nakaznica (PN 03). Obrazci se bodo ločili od sedanjih v barvi (vizualno razlikovanje) in bodo prilagojeni mednarodnim standardom, ki veljajo za plačilne instrumente.

Banke bodo poskrbele, da bodo novi obrazci za plačilni nalog pravočasno na razpolago za plačevanje v evrih. Za izdajo posebnih položnic za plačevanje storitev v evrih pa bodo poskrbeli izdajatelji posebnih položnic (npr. podjetja, ki izstavljajo račune in posebne položnice za storitve), da bodo lahko plačniki poravnali obveznosti od 1. 1. 2007 dalje z novimi posebnimi položnicami. Z novimi obrazci pa bo potrebno poravnati tudi obveznosti, ki bodo nastale že prej, rok zapadlosti pa bo v letu 2007.

3.4 POSEBNOSTI PRI RAZLIČNIH NAČINIH PLAČEVANJA

Plačevanje s karticami (bančnimi ali kreditnimi) bo od 1. 1. 2007 potekalo le v evrih. POS terminali pri trgovcih in v storitveni dejavnosti bodo v predpripravah nadgrajeni tako, da bodo transakcije do polnoči izvedene v tolarjih, po polnoči s krajšo prekinitvijo pa v evrih. Račun plačnika bo obremenjen v tolarjih za transakcije, ki bodo prispele in obdelane do 26. 12. 2006, kasneje pa v evrih.

Na bančnih okencih bodo lahko stranke od 3. 1. 2007 do 14. 1. 2007 plačevale v gotovini v tolarjih ali v evrih, od vključno 15. 1. 2007 dalje pa le z evro gotovino. Za negotovinsko plačevanje z obremenitvijo računa pa bodo stranke plačevale od 3. 1. 2007 samo v evro valuti. Seveda pa bodo lahko tolarske bankovce in kovance predhodno zamenjevale v evre še do 1. 3. 2007.

Plačilni nalog, s katerim bodo stranke izvedle plačilo z obremenitvijo računa, bo od 1. 1. 2007 v novi obliki in barvi, znesek plačila oziroma obremenitve računa bo v evrih (glej Sliko 10).

Slika 10: Plačilni nalog BN 02

The image shows a payment slip (BN 02) with two sections: 'NALOGODAJALEC' (payer) and 'PREJEMNIK' (payee). The payer section is pink and includes the name 'Testna firma d.o.o.', address 'Dunajska 110, 1000 Ljubljana', and amount 'EUR ***1.234.567,00'. The payee section is yellow and includes the name 'Pink projekt international', address 'Vodnikova 165, 1000 Ljubljana', and amount 'EUR 9876 6543 2101 234'. The date of payment is '15.01.2007'. There is a signature and a stamp at the bottom.

NALOGODAJALEC		PREJEMNIK	
Plačilni nalog BN 02 Naziv: Testna firma d.o.o. Ulica: Dunajska 110 Koli: 1000 Ljubljana Namen plačila: Placilo uporabe zraka za januar		Naziv: Pink projekt international Ulica: Vodnikova 165 Koli: 1000 Ljubljana	
Številka računa: S I 56 9876 6543 2101 234 Referenca: 00 1234-5678-90123 Valuta: EUR ***1.234.567,00 Datum plačila: 15.01.2007		Številka računa: S I 56 9876 6543 2101 234 Referenca: 11 987-654321	

Vir: Navodilo o uporabi, obliki in vsebini plačilnega naloga, 2006.

Posebna položnica, ki bo v uporabi po 1. 1. 2007 za plačevanje v evrih, se bo od položnice za plačevanje v tolarjih, ki jo uporabljamo danes, razlikovala v barvi in v nekoliko spremenjeni razporeditvi podatkov, standard za vrstico za strojni zajem podatkov pa bo ostal nespremenjen

(glej Sliko 11). Pri plačevanju s posebno položnico na bančnem okencu bo stranka lahko od 1. 1. 2007 do 14. 1. 2007 plačala obveznosti na osnovi položnic, izdanih v evrih, v tolarški ali evro gotovini, od vključno 15. 1. 2007 dalje pa le še v evrih.

Slika 11: Posebna položnica PP 02

The image shows a 'Posebna položnica' (Special Payment Slip) for a rental fee payment. The slip is divided into several sections:

- Header:** 'Posebna položnica' with a small square icon.
- Sender (Posiljatelj):** 'Poljubno podjetje d.o.o.', 'Plačilo najemnine za stanovanje 1/5 21. januar 2007'.
- Recipient (Prejemnik):** 'Janez Novak', 'Poljubna cesta 10', '1000 Ljubljana', 'Roč izplačila do: 15. 01. 2007'.
- Payment Details:** 'Datum izpisa: 15.02.2007', 'Vrednost: A0011', 'Znesek: EUR ***152,30', 'SIS6: 1234 5678 9012 345'.
- IBAN:** '0000000001236'.
- Barcode:** '0000000001236 6789012345 00000152304 12345000 22H'.

Vir: Navodilo o namenu, obliki in vsebini posebne položnice, 2006.

Na osnovi posebne nakaznice bo banka po 1. 1. 2007 izplačala stranki le evro gotovino. Posebna nakaznica za izplačilo evrov po bo izdana na novem obrazcu in v evro valuti (Slika 12).

Slika 12: Posebna nakaznica PN 03

The image shows a 'Posebna nakaznica' (Special Payment Slip) for a dividend payment. The slip is divided into several sections:

- Header:** 'Posebna nakaznica' with a small square icon.
- Sender (Posiljatelj):** 'Janez Novak', 'Poljubna cesta 10', '1000 Ljubljana', 'Roč izplačila do: 15. 01. 2007', 'Datum prejema izplačila: 01. 01. 2007'.
- Recipient (Prejemnik):** 'Dobičar iz delnice za januar 2007', 'Janez novak', 'Poljubna cesta 10', '1000 Ljubljana'.
- Payment Details:** 'Datum izpisa: 15.02.2007', 'Vrednost: A8229', 'Znesek: EUR ***152,30', 'SIS6: 1234 5678 9012 345'.
- IBAN:** '0000000001236'.
- Barcode:** '0000000001236 6789012345 00000152304 12345000 19H'.

Vir: Navodilo o namenu, obliki in vsebini posebne nakaznice, 2006.

Plačevanje z elektronsko banko bo do 29. 12. 2006 do ure, ki jo bodo objavile banke, potekalo v tolarjih. Od tedaj naprej pa bo plačevanje potekalo le v evrih s tem, da bodo transakcije, ki bodo nastale 30. in 31. 12. 2006, knjižene v banki z datumom valute 1. 1. 2007.

Zadnji delovni dan poslovanja v bankah (bančno okence, elektronska banka, telefonska banka) v tolarjih bo v petek 29. 12. 2006. Banke bodo vsa prejeta plačila v tolarjih obdelale na ta dan. V dneh od 30. 12. 2006 do 2. 1. 2007 banke ne bodo poslovale za stranke, bodo pa pripravile

celotno okolje tako, da bodo na prvi delovni dan 3. 1. 2007 prejemale in obdelale gotovinska in negotovinska plačila v evrih, gotovinska vplačila oziroma nakazila pa sprejemale tudi v tolarjih do vključno 14. 1. 2007.

Uvedba evra bo vplivala tudi na poslovanje s čeki. Banke bodo čeke, izdane do 31. decembra 2006, z navedbo zneskov v tolarjih skladno z Zakonom o čeku, unovčevale do 15. januarja 2007. Banke, ki bodo od 1. januarja 2007 imele v svoji ponudbi poslovanje s čeki, bodo poskrbele, da bo na čekovnem blanketu namesto oznake SIT navedena oznaka EUR. Prav tako se bo spremenila tudi oznaka (šifra) text, ki se nahaja v kodirani vrstici spodaj desno (glej Sliko 8, str. 26). Sedaj sta v uporabi dve šifri, 15 ali 17, ki jo bo zamenjala nova, to je 18.

SKLEP

Plačilne sisteme v najširšem pomenu besede predstavljajo institucije, pravila, postopki, instrumenti in tehnologija, ki omogočajo prenos denarnih sredstev za najširši krog uporabnikov. Storitve bank so v tem krogu najpomembnejše sestavine, ki jih omogoča infrastruktura bančnega sistema. To so poslovne banke, centralna banka in njihova medsebojna povezava. V Sloveniji sta v uporabi dva plačilna sistema, eden namenjen poravnavi plačil velikih, drugi pa malih vrednosti. Oba sistema sta v upravljanju centralne banke. Za udeleženske opravlja storitve obračuna iz predloženih plačilnih nalogov in poravnavo terjatev in obveznosti. Poleg tega nadzoruje in kontrolira izvajanje postopkov pri udeleženkah v zvezi z delovanjem in spoštovanjem pravil delovanja sistema.

V Sloveniji so priprave na prevzem evra v polnem teku. Skupaj jih vodita Vlada Republike Slovenije in Banka Slovenije, vanje pa so vključene tudi vse pomembne institucije, tako na državni kot lokalni ravni. Ključnega pomena za uspeh projekta pa je nedvomno to, da se k pripravam vključijo tudi prebivalci. V ta namen sta Vlada RS in Banka Slovenije pripravili obsežen program obveščanja javnosti. Prebivalci in podjetja se morajo ustrezno pripraviti na novo valuto. Za podjetja je pomembno, da upoštevajo pravila dvojnega označevanja cen in pravila, ki so povezana z računovodskim področjem. Trgovinska podjetja si morajo pravočasno zagotoviti evro gotovino. Nova valuta pa poleg sprememb in prilagoditev prinaša za seboj tudi nekaj slabosti, kot so na primer izguba lastne valute, neodvisnosti monetarne politike in izguba neodvisnosti politike deviznega tečaja. Na drugi strani pa je veliko več dobrih strani evra, te so nižja negotovost in tveganje, nižji stroški zavarovanja, manjša nihanja deviznih tečajev, večja transparentnost cen, nižji stroški menjave valut, nižja inflacija ter nižje obrestne mere.

Z novim plačilnim sredstvom je povezana tudi prilagoditev plačilnega prometa, kar pomeni spremembe v plačilnih instrumentih, od preračuna stanj do prilagoditve tehnološke podpore za obdelavo negotovinskih transakcij v evrih. V nalogi sem tako prikazala značilnosti plačilnih sistemov, ki so trenutno v rabi v Sloveniji ter plačilnih sistemov, ki so v rabi v državah, ki so evro že prevzele.

S prehodom na novo valuto bo Slovenija opustila sistem za poravnavo velikih plačil (BPRČ) ter izvedla prehod na sistem TARGET, preko katerega bo potem izvajala vsa velika plačila. Sistem za poravnavo plačil malih vrednosti se bo še naprej uporabljal, saj je dovolj učinkovit. Spremembe bodo nastopile tudi v plačilnih instrumentih, ki se bodo morali nanašati na evro valuto. Poleg tega pa se bo spremenila še njihova vizualna podoba. Ti dve lastnosti obrazcev sta glavni spremembi ob prehodu na evro.

LITERATURA

1. Centrih Peter: Plačilni sistemi ob prevzemu evra. Bančni vestnik, Ljubljana, 54(2005), 9, str. 1.
2. Grujakovič Nataša: Plačilni sistemi v Sloveniji in drugih evropskih državah. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2002. 48 str., 6 pril., 6 tbl.
3. Kosec Gregor: Mednarodni plačilni sistemi in sistem TARGET. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2004. 33 str.
4. Logar Romana: Plačilni sistemi: Kaj je dobro vedeti o njih. Ljubljana : Slovenski inštitut za revizijo, 1998. 411 str.
5. Pirnat Matevž: Convergence of payment systems in Slovenian and the EU. Bančni vestnik, Ljubljana, 54(2005), 7/8, str. 57-63.
6. Šuler Tatjana: Vpliv vključitve v ERM2 in prevzem evra na bančni sektor. Bančni vestnik, Ljubljana, 53(2004), 11, str. 23-26.
7. Vičič Mateja: Plačilni sistemi med državami EMU. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2003. 38 str.
8. Zagradišnik Renata: Pravni in praktični vidiki uvedbe evra. Bančni vestnik, Ljubljana, 54(2005), 9, str. 26-30.

VIRI

1. Blue Book 2002. Ljubljana : Banka Slovenije.
[URL: <http://www.bsi.si/iskalnik.asp?Page=1>], 6. 10. 2006.
2. Ček. [URL: <http://www.skb.si/preb/preb-OR02-1-2.html>], 28. 9. 2006.
3. Dogovor o načinu poslovanja s plačilnimi instrumenti: posebno položnico, posebno nakaznico, trajnim nalogom, direktno obremenitvijo in direktno odobritvijo. Ljubljana : Združenje bank Slovenije, 2003. 16 str.
4. Dogovor o načinu unovčevanja čekov. Ljubljana : Združenje bank Slovenije, 2006.
5. Euro in Slovenija. [URL: <http://evropa.gov.si/evropomocnik/question/1034-7/>], 10. 10. 2006.
6. Euro za vse nas. Ljubljana : Združenje bank Slovenije, 2006. 16 str.
7. Features & functioning of STEP2.
[URL: <http://www.abe.org/STEP2/Features.htm>], 7. 10. 2006.
8. From TARGET to TARGET2: Innovation and Transformation. Frankfurt am Main : European Central Bank, 2003. 8 str.
9. IBAN: International Bank Account Number. Brusseles : European Committee for Banking Standards, 2003. 13 str.
10. Jašovič Božo: Nacionalni vidik uvedbe evra. Ljubljana : Banka Slovenije, 2006. 22 str.
11. Načrt uvedbe evra. Ljubljana : Vlada Republike Slovenije in Banka Slovenije, 2005. 41 str.
12. Načrt uvedbe evra: druga dopolnitev. Ljubljana : Vlada Republike Slovenije in Banka Slovenije, 2006. 14. str.
13. Načrt uvedbe evra v Republiki Sloveniji: prva dopolnitev. Ljubljana : Vlada Republike Slovenije in Banka Slovenije, 2006. 25 str.

14. Navodilo o namenu, obliki in vsebini plačilnega naloga. Ljubljana : Združenje bank Slovenije. [URL: <http://www.zbs-giz.si/slo/sporocila/arhiv2002/Navodilo.bn1.htm>], 2006.
15. Navodilo o namenu, obliki in vsebini posebne nakaznice. Ljubljana : Združenje bank Slovenije. [URL: <http://www.zbs-giz.si/slo/sporocila/arhiv2002/Navodilo.pn2.html>], 2006.
16. Navodilo o namenu, obliki in vsebini posebne položnice. Ljubljana : Združenje bank Slovenije. [URL: <http://www.zbs-giz.si/slo/sporocila/arhiv2002/Navodilo.pp1.html>], 2006.
17. Novi plačilni instrumenti. [URL: <http://www.skb.si/preb/preb-OR06-3.html>], 14. 12. 2006.
18. Overview of TARGET. Frankfurt am Main : European Central Bank, 2005. 19 str.
19. Plačilni sistemi. Banka Slovenije.
[URL: <http://www.bsi.si/poslovanje-bank-in-podjetij.asp?MapaId=152>], 4. 10. 2006.
20. Plačilni sistemi v Sloveniji. Banka Slovenije.
[URL: <http://www.bsi.si/poslovanje-bank-in-podjetij.asp?MapaId=153>], 4. 10. 2006.
21. Posebna položnica. [URL: <http://www.olef-sp.si/poloznica/po5a.jpg>], 28. 9. 2006.
22. Povzetek uvedbe evra v Sloveniji. Ljubljana : Gospodarska zbornica Slovenije, 2006. 10 str.
[URL: <http://www.gzs.si/ASPDatoteka.asp?ID=14919>], 14. 12. 2006.
23. Pravila delovanja sistema bruto poravnave v realnem času. Ljubljana : Banka Slovenije, 2006. 10 str. [URL: <http://www.bsi.si/iskalnik.asp?Page=1>], 4. 10. 2006.
24. Pravila delovanja sistema žiro kliring. Ljubljana : Banka Slovenije, 2006. 13 str.
[URL: <http://www.bsi.si/poslovanje-bank-in-podjetij.asp?MapaId=153#4819>], 4. 10. 2006.
25. Prednosti in slabosti skupne valute.
[URL: <http://www.abanka.si/novice.asp?MapaId=1616&VsebinaId=27441>], 14. 10. 2006.
26. Prehod na Evro. Ljubljana : Banka Slovenije, 2006. 12 str.
27. Prihaja evro. Ljubljana : Vlada Republike Slovenije in Banka Slovenije, 2006. 16 str.
28. Standardi v medbančnem plačilnem prometu v državi. Ljubljana : Banka Slovenije, 2005. 51 str.
29. Stanovnik Marjeta: Plačilni promet v državi, z Evropsko unijo in s tujino. Gradivo za seminar: ISI d. o. o., Ljubljana, 2006.
30. SWIFT. [URL: http://www.swift.com/index.cfm?item_id=43232], 2. 10. 2006.
31. TARGET. [URL: <http://www.ecb.int/paym/target/current/op/html/index.en.html>], 13. 10. 2006.
32. The current TARGET system. Frankfurt am Main : European Central Bank, 2005. 4 str.
33. Transakcijski račun.
[URL: http://www.bsi.si/html/ps/transakcijski_racun.html#struktura_trr], 28. 9. 2006.
34. Transakcijski račun komitenta. [URL: http://www.nkbm.si/html/poslovanje/pravne_osebe/po_placilni_domaci_transakcijski.html], 28. 9. 2006.
35. Uporaba enotnega standarda za zapis transakcijskega računa – IBAN ter uporaba BIC kode banke v plačilnem prometu iz naslova deviznega poslovanja.
[URL: <http://www.ujp.gov.si/dokumenti/dokument.asp?id=39>], 14. 12. 2006.
36. Urnik domačega plačilnega prometa za pravne osebe. Celje : Banka Celje, 2006. 1 str.
37. Vpliv uvedbe evra na poslovanje podjetja z banko. Predavanje. Nova Gorica : Abanka, 19. 4. 2006.

38. Vseevropski plačilni sistemi. Banka Slovenije.
[URL: <http://www.bsi.si/poslovanje-bank-in-podjetij.asp?MapaId=155>], 4. 10. 2006.
39. Zakon o čeku (Uradni list SFRJ, št. 52/1973)
40. Zakon o plačilnem prometu (Uradni list RS, št. 105/2004)

PRILOGE

PRILOGA 1

Tabela 1: Nekateri statistični podatki o delovanju sistema BPRČ

	Povprečno število nalogov na dan	Povprečna vrednost predloženega naloga	Razpoložljivost sistema
leto 2003	5.036	34,33 mio SIT	99,96 %
leto 2004	5.355	35,58 mio SIT	99,97 %
leto 2005	5.571	44,66 mio SIT	100 %

Vir: Plačilni sistemi v Sloveniji, 2006.

V prvem kvartalu leta 2006 se je vsak delovni dan v sistemu BPRČ poravnalo v povprečju 5.722 plačilnih nalogov s povprečno vrednostjo 53,1 milijonov SIT.

PRILOGA 2

Tabela 2: Nekateri statistični podatki o delovanju sistema žiro kliring

	Povpr. število nalogov na dan	Najvišje št. nalogov na dan	Povpr. bruto* vrednost na dan (v SIT)	Povpr. neto** vrednost na dan	Povpr. delež neto odobritev/obremenitev bruto prometu***
Leto 2003	185.711	495.266 (15. 7. 2003)	17.951.075.697,00	3.595.537.849,00	20,03 %
Leto 2004	189.837	456.717 (15. 11. 2004)	18.922.617.188,00	3.642.070.313,00	19,25 %
Leto 2005	196.106	487.383 (15. 4. 2005)	19.948.412.698,00	3.890.317.460,00	9,50 %

Legenda:

* povprečna bruto vrednost predstavlja povprečno vrednost vseh nalogov predloženih v sistem s strani udeleženk

** povprečna neto vrednost predstavlja povprečno vrednost, ki je potrebna za poravnavo posameznega kliringa

*** povprečni delež odobritev/obremenitev v bruto prometu pomeni delež potrebnih sredstev za poravnavo (razmerje med bruto vrednostjo in neto vrednostjo)

Vir: Plačilni sistemi v Sloveniji, 2006.

PRILOGA 3

IZRAČUN KONTROLNE ŠTEVILKE V STRUKTURI TRANSAKCIJSKEGA RAČUNA (BBAN)

Za izračun kontrolne številke se uporablja poenostavljen postopek standarda ISO 7604 (MOD 97-10). Navodilo je prirejeno po originalnem dokumentu: »International Standard ISO 7064 – Data processing – Check character systems. First Edition 1983-09-15«.

a. Postopek izračuna:

Številki, za katero želimo izračunati dvomestno kontrolno številko, dodamo dve ničli in dobljeno številko delimo s 97. Ostanek deljenja odštejemo od 98. Dvomestni rezultat je kontrolna številka.

b. Primer izračuna z ostankom deljenja, ki je različen od nič:

- Številka računa brez kontrolne številke: 0600001234567
- Dodamo 00 : 060000123456700
- Delimo s 97 : $060000123456700 : 97 = 618557973780$, ostanek = 40
- Ostanek odštejemo od 98 : $(97 + 1) - 40 = 58$
- Številka s kontrolko: 060000123456758

Preizkus: Izračunano številko delimo s 97. Ostanek deljenja mora biti enak 1.

- $060000123456758 : 97 = 618557973781$, ostanek = 1

c. Primer izračuna brez ostanka deljenja (ostanek deljenja je enak nič):

- Številka računa brez kontrolne številke: 0600001234586
- Dodamo 00 : 060000123458600
- Delimo s 97 : $060000123458600 : 97 = 6185579773800$, ostanek = 00
- Ostanek odštejemo od 98 : $(97 + 1) - 00 = 98$
- Številka s kontrolko: 060000123458698

Preizkus: Izračunano številko delimo s 97. Ostanek deljenja mora biti enak 1.

- $060000123458698 : 97 = 618557973801$, ostanek = 1

PRILOGA 4

KLJUČNI DATUMI – DOGODKI OB PREVZEMU EVRA

<i>DATUM</i>	<i>DOGODEK</i>
1. 3. 2006	začetek obdobja dvojnega označevanja cen v tolarjih in evrih
po določitvi nepreklicnega menjalnega razmerja	začetek dvojnega označevanja bančnih izpiskov iz transakcijskih računov za občane
1. 12. 2006	začetek prodaje začetnih svežnjev evrokovancev za pravne osebe
15. 12. 2006	začetek prodaje začetnih svežnjev evrokovancev za občane
1. 1. 2007	uvedba nove valute in začetek brezplačnega zamenjevanja gotovine (tolarjev v evre) v bankah
1. 1. 2007	začetek obdobja dvojnega obtoka – gotovinskega plačevanja v tolarjih in evrih
14. 1. 2007	konec obdobja dvojnega obtoka – gotovinskega plačevanja v tolarjih in evrih
1. 3. 2007	konec brezplačnega zamenjavanja gotovine (tolarjev v evre) v bankah
30. 6. 2007	konec obdobja dvojnega označevanja cen v evrih in tolarjih
30. 6. 2007	konec dvojnega označevanja bančnih izpiskov iz transakcijskih računov za občane
31. 12. 2016	konec brezplačnega zamenjevanja tolarških kovancev v Banki Slovenije

Vir: Evro za vse nas, 2006, str. 4.

PRILOGA 5

ZAOKROŽEVANJE PRI PRERAČUNAVANJU NA PODLAGI TEČAJA ZAMENJAVE

Primer 1:

$500 \text{ SIT} = 500 / 239,640 = 2,0864\dots \longrightarrow 2,09 \text{ EUR}$ (ker je število tretjega decimalnega mesta pet ali več, se znesek v evrih zaokroži navzgor)

Primer 2:

$1000 \text{ SIT} = 1000 / 239,640 = 4,1729\dots \longrightarrow 4,17 \text{ EUR}$ (ker je število tretjega decimalnega mesta manjše kot pet, se znesek v evrih zaokroži navzdol)

PRILOGA 6

NACIONALNA STRAN EVROKOVANCEV

2 EVRA – France Prešeren

1 EVRO – Primož Trubar

50 centov – Triglav

20 centov - Lipicanec

10 centov – osnutek Plečnikovega parlamenta

5 centov – Groharjev Sejakec

2 centa – Knežji kamen

1 cent - Štorklja

Vir: Načrt uvedbe evra v Republiki Sloveniji: prva dopolnitev, 2006, str. 15.